

Historisk-filosofiske Meddelelser
udgivet af
Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
Bind 37, no. 2

Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk. 37, no. 2 (1957)

LECTOR THEOLOGIÆ
JENS POULSEN WINDINGS
VITA

ET BIDRAG TIL BELYSNING
AF DE LÆRDE UDENLANDSREJSER I
DET 17. AARHUNDREDE

AF

BJØRN KORNERUP

WITH AN ENGLISH SUMMARY

København 1957
i kommission hos Ejnar Munksgaard

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB udgiver følgende publikationsækkker:

THE ROYAL DANISH ACADEMY OF SCIENCES AND LETTERS issues the following series of publications:

	<i>Bibliographical Abbreviation</i>
Oversigt over Selskabets Virksomhed (8°) (<i>Annual in Danish</i>)	Overs. Dan. Vid. Selsk.
Historisk-filosofiske Meddelelser (8°) Historisk-filosofiske Skrifter (4°) (<i>History, Philology, Philosophy, Archeology, Art History</i>)	Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk Hist. Filos. Skr. Dan. Vid. Selsk.
Matematisk-fysiske Meddelelser (8°) Matematisk-fysiske Skrifter (4°) (<i>Mathematics, Physics, Chemistry, Astronomy, Geology</i>)	Mat. Fys. Medd. Dan. Vid. Selsk. Mat. Fys. Skr. Dan. Vid. Selsk.
Biologiske Meddelelser (8°) Biologiske Skrifter (4°) (<i>Botany, Zoology, General Biology</i>)	Biol. Medd. Dan. Vid. Selsk. Biol. Skr. Dan. Vid. Selsk.

Selskabets sekretariat og postadresse: Dantes Plads 5, København V.

The address of the secretariate of the Academy is:

*Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab,
Dantes Plads 5, København V, Denmark.*

Selskabets kommissionær: EJNAR MUNKSGAARD's Forlag, Nørregade 6,
København K.

The publications are sold by the agent of the Academy:

EJNAR MUNKSGAARD, *Publishers,*
6 Nørregade, København K, Denmark.

Historisk-filosofiske Meddelelser
udgivet af
Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
Bind **37**, no. 2

Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk. **37**, no. 2 (1957)

LECTOR THEOLOGIÆ
JENS POULSEN WINDINGS
VITA

ET BIDRAG TIL BELYSNING
AF DE LÆRDE UDENLANDSREJSER I
DET 17. AARHUNDREDE

AF

BJØRN KORNERUP

WITH AN ENGLISH SUMMARY

København 1957
i kommission hos Ejnar Munksgaard

Printed in Denmark
Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S

Indledning.

1. Fra langt tilbage i Middelalderen var det Skik, at unge Danske med Fremdrift og Studielyst søgte til Udlandet for at til-egne sig en højere videnskabelig Dannelse og vinde en videre Horizont.¹ Til en Begyndelse drog de til de tyske Klosterskoler, men fra det 12. Aarhundredes Midte blev Paris det foretrukne Maal for Studierejserne. Efter Hjemkomsten at faa tillagt Prædikaten at være »en Pariserklerk« var en Hæderstitel, der antydede, at den paagældende stod paa Højden af sin Tids Kultur. Indtil ca. 1350 befandt Pariserrejserne sig i deres Blomstringsperiode, men i Senmiddelalderen kom de mange nystiftede Højskoler paa tysk Landomraade i stigende Grad til at fordunkle Lutetiæ Parisiorum. Den lærelystne Ungdom søgte nu til Prag, Heidelberg, Köln, Erfurt, Leipzig, Rostock og Greifswald for blot at fremhæve de vigtigste Universiteter. Frem for alt maa Rostock og Greifswald nævnes som de, der kan opvise det største Antal nordiske Studerende. Fra Begyndelsen af det 16. Aarhundrede maa ogsaa anføres det 1425 stiftede Louvain, et Arnested for den nederlandske Humanisme, og 1502 blev Universitetet i Wittenberg grundlagt.

I Reformationstiden og hele det 16. og 17. Aarhundrede igennem øvede Reformatorenes By naturligt nok en ganske særlig Tiltrækning paa Studerende fra det protestantiske Norden. Samtidig fortsattes Studiebesøgene andetsteds, især i Rostock, der i flere Henseender fik en nok saa stor Indflydelse, og ogsaa andre

¹ Til det følgende jvfr. ADAM FABRICIUS i Kirkehistoriske Samlinger 2. R. I, 513—25. ELLEN JØRGENSEN i Historisk Tidsskrift 8. R. V, 331—82; VI, 197—214. A. THOLUCK, Das akademische Leben des siebzehnten Jahrhunderts I, 305—16. H. F. RØRDAM, Kjøbenhavns Universitets Historie fra 1537 til 1621 I, 340—45; II, 285—306; III, 436—46. HENNY GLARBO i Historisk Tidsskrift 9. R. IV, 221—74. Universiteternes Matrikler og Udtog deraf (samlet Fortegnelse over Matrikeludtog i Personalhistorisk Tidsskrift 12. R. IV, 127—32). Matrikler over Nordiske Studerende ved fremmede Universiteter, udg. af LUDVIG DAAE, 1885.

Landes Højskoler kaldte paa mange. Sympatien for Calvinismen førte adskillige til de schweiziske Universiteter i Genève og Basel, i Italien lokkede Siena og Padua, det sidste Sted især Medicinere, som Bologna i Middelalderen havde tiltrukket Juristerne. Det rige humanistiske Liv i Nederlandene indbød til Studiebesøg i Leiden, Franeker, Groningen og Utrecht, og i det 17. Aarhundrede fik i Tyskland foruden flere af de tidligere nævnte især Tübingen, Helmstedt og Jena Betydning. Derimod hører den bredere Strøm af Studerende i England en lidt senere Periode til.

Overalt i Europa — saaledes ogsaa i Danmark — blev i det 16. og 17. Aarhundrede en *peregrinatio academica* anset for et af de bedste Midler til at opnaa en mere omfattende videnskabelig og kulturel Dannelse. Intet Under derfor, at baade unge Adelsmænd og Studerende i stort Tal søgte til fremmede Lande. Ofte har den Dannelse, man her vandt, været af temmelig udvortes Natur, særlig for Adelsmændenes Vedkommende, men Kavallerrejserne var dog altid en af Vejene til at holde Forbindelsen mellem Danmark og de store Kulturlande levende. Nok saa megen aandelig Betydning fik Studierejserne for de Akademikere, der rejste paa egen Haand eller som Præceptorer for de unge Adelsmænd. De fik ved disse Lejlighed til fortsatte videnskabelige Studier, og takket været deres større Forudsætninger, havde de rigere Muligheder for at virke som Formidlere af de europæiske Aandsstrømninger, de kom i Berøring med.

At dette har været Tilfældet med mange af Tidens aandelige Stormænd, er fra ældre Tid kendt nok. Man behøver blot at tænke paa Teologer som Hans Poulsen Resen og Holger Rosenkrantz den Lærde, Cort Aslaksen og Jesper Brochmand, paa Læger som Thomas Fincke, Caspar og Thomas Bartholin, hvis Studierejser tidligere er udførligt behandlede,¹ for at forstaa Rækkevidden heraf. Men ogsaa mangfoldige af Tidsalderens mindre kendte Personligheder færdedes i aarevis paa Studierejser i Udlandet. Kan det end ofte være vanskeligt at paavise de direkte Frugter af saadanne Mænds Studieophold i det fremmede, kan det dog næppe betvivles, at ogsaa de paa deres Vis har

¹ Jvfr. BJØRN KORNERUP, Biskop Hans Poulsen Resen I, 1928, S. 60—128. J. OSKAR ANDERSEN, Holger Rosenkrantz den Lærde, 1896, S. 7—82. OSKAR GARSTEIN, Cort Aslaksson, 1953, S. 68—123. AXEL GARBOE, Thomas Bartholin I, 1949, S. 21—86.

virket som Kulturbærere. Skulde det en Gang lykkes at løse den vigtige, men meget krævende Forskningsopgave at tilvejebringe en fyldig Monografi over de Danskes lærde Udenlandsrejser i det 16. og 17. Aarhundrede, maatte den ikke indskrænkes alene til en Redegørelse for den Betydning, Tidens ledende Personligheder har haft. Saa vidt gørligt burde det ogsaa undersøges, hvad Tidens mindre Aander har modtaget og ydet.

Som et Bidrag af denne Art maa de følgende Sider betragtes. Blandt de rige Skatte, som gemmes i Karen Brahes Bibliotek i Odense, findes et lille Oktavbind, hvori Ejeren Lector JENS POULSEN WINDING († 1655) har indført en fyldig Skildring af sin syvaarige Rejse i Europa 1628—1635. Som det i sig selv er sjældent fra det 17. Aarhundrede at træffe saadanne Selvskildringer, saaledes er denne Beretning af ikke ringe Værdi til Oplysning om, hvorledes en ung rejselysten Mands Færden kunde arte sig ved en Række af Europas Lærdomssæder.

2. JENS POULSEN WINDING var udgaaet fra en anset Slægt, der i flere Generationer havde hørt til Patriciatet i Kolding.¹ Hans Fader, POUL JENSEN KOLDING (1581—1640), var den første studerende Mand af Slægten. Efter nogle Aars Præstegerning i Vindinge (det nuværende Fuirendal) var han 1622 blevet Forstander (og Præst) ved Herlufsholm. Med stor Kraft tog han fat paa at genrejse den gamle Stiftelse, der havde oplevet en længere Forfaldsperiode, og havde den Tilfredsstillelse efter en kortere Aarrækkes Forløb at se, hvorledes Herlufsholm baade materielt og aandeligt atter satte friske Skud. Træt af de mange Byrder opgav han dog 1631 Forstanderposten og levede sine sidste Aar alene som Præst (i Lille Næstved). Mest bekendt er Poul Jensen Kolding blevet ved sin Forfattervirksomhed, særlig paa det leksikalske Omraade. Hans Hjælpemidler til de latinske Skolers Latinundervisning er endnu af Værdi ikke mindst ved det rige Forraad af danske Ord, de indeholder.

Med sin Hustru, JOHANNE PEDERSDATTER, fik han otte Børn, hvoraf Sønnen Jens Poulsen var den ældste. Han blev født den

¹ Bevisstederne til det følgende vil almindeligvis findes i WINDINGS S. 37 ff. aftrykte Selvbibliografi og i Kommentaren hertil. Kun hvor dette ikke er Tilfældet, gives der her Kildehenvisninger. Ved *Vita* betegnes Windings Selvbibliografi, ved *Ph.* hans Stambog (jvf. S. 8, 59 ff.).

1. August 1609 i Vindinge og optog efter dette Sted Kendingsnavnet Winding (Windingius), hvilket Eksempel hans Brødre senere fulgte. Under dette Navn blev Slægten gennem mere end et Aarhundrede kendt som en af vore lærde Ætter.

Efter at være blevet uddannet hjemme under Huslærere kom Jens Poulsen 1619 i Skole paa Herlufsholm. Medens Skolen næppe i de første Aar af hans Skoletid befandt sig i nogen blomstrende Tilstand, bedredes denne lidt efter lidt, vistnok særlig under den dygtige Rektor HANS HANSEN RESEN († 1653 som Sjællands Biskop). Selv fortæller Jens Poulsen, at han i de syv Aar, han besøgte Skolen, havde ikke mindre end fem Rektorer. Den sidste blandt disse var Mag. WICHMAND HASEBARD († 1642 som Biskop i Viborg), der i Oktober 1626 dimitterede ham til Universitetet. Her blev han indskrevet den 13. November s. A.

Der er noget symbolsk i, at den daværende Rector magnificus var Sjællands Biskop, Dr. HANS POULSEN RESEN. Fra gammel Tid havde han været hans Faders trofaste Velynder. Endnu findes der i Herlufsholms Kirke en af Poul Jensen Kolding 1639 bekostet Mindetavle med et Ærevers, digtet af ham, over H. P. Resen. Det indeholder en overmaade stærk Lovprisning af den nylig afdøde Biskop,¹ der havde været Herlufsholms Stiftelse en god Mand. Men ogsaa P. J. Kolding og hans Slægt havde Grund til at nære Taknemmelighed mod ham. Det var da betydningsfuldt, at den unge Jens Poulsen straks fra sin første Studentertid kunde regne med hans Velvilje, og at han vel særlig gennem ham førtes ind i hele den Kreds, der havde den største Indflydelse ved Universitetet. Det er sikkert betegnende, at han til sin Privatpræceptor valgte Resens Søn, sin tidligere Rektor, Mag. HANS HANSEN RESEN, nu Professor i Filosofi.²

Ogsaa i det filosofiske Fakultets daværende Decanus, Mag. PEDER GJELSTRUP, ligeledes en Klient af den ældre Resen, fandt han en Velynder. Denne overdrog ham paa Russernes Vegne at holde den Takketale, som det var Skik at fremføre, og det skønt han hørte til de yngre. Han foredrog Talen paa latinske Vers og skilte sig saa vel fra sit Hverv, at Gjelstrup følte sig foranlediget til at betænke ham med en Boggave.

¹ D. G. ZWERGIIUS, Det Siellandske Clerisie, 1753, S. 158—9. Jvfr. Danmarks Kirker, udg. af Nationalmuseet, Sorø Amt S. 1162.

² Ogsaa de nedennævnte Brødre Rasmus og Peder Winding valgte (1632) Hans Hansen Resen til deres Privatpræceptor (Kjøbenhavns Universitets Matrikel, udg. ved S. BIRKET SMITH, I, 111).

3. Formodentlig næste Aar har Jens Poulsen taget den første (laveste) akademiske Grad, Baccalaurgraden, men hans Ophold ved Københavns Universitet kom forøvrigt ikke til at strække sig over mere end halvandet Aar. Intet nærmere er bekendt om hans Studier i dette Tidsrum. Ser man hen til hans senere udprægede Interesse for de orientalske Sprog, er der dog nok nogen Grund til at formode, at han har hørt Forelæsninger hos NIELS PEDERSEN (AURILESIUS), der just 1626 var blevet Professor i Hebraisk, og hvis Virksomhed kom til at betyde en stærk Fornyelse af det hebraiske Sprogstudium herhjemme. Netop i disse Aar udgav han flere fortrinlige Hjælpemidler til Brug ved dette. De vidner ikke blot om hans omfattende Kundskaber, men ogsaa om hans brændende Iver for at faa Studiet af Hebraisk til at blomstre. Blandt andet ønskede han at bibringe de Studerende Færdighed i at *tale* Hebraisk.¹ At Jens Poulsen — nu eller muligvis lidt senere — er traadt i nærmere Forbindelse med den unge Professor, er i hvert Tilfælde givet. Nogle faa Aar senere (i Oktober 1631) kalder Niels Pedersen ham »min særdeles elskede Ven«.²

Da Jens Poulsen var kommet ind i Foraaret 1628, begyndte han at tænke paa sin peregrinatio academica. Udlængslen laa aabenbart Slægten i Blodet. Faderen, POUL JENSEN KOLDING, havde i sin Ungdom færdedes paa aarelange Udenlandsrejser: ikke blot havde han været optaget i Tycho Brahes Discipelkreds i Prag og tjent den store Astronom i hans Dødsstund, men siden havde han besøgt Italien og Wittenberg. Sønnerne fulgte hans Eksempel. PEDER POULSEN WINDING, der blev Læge, opholdt sig bl. a. i Holland og Belgien (hvor han blev gift med en fornem katolsk Dame), og ERASMUS VINDING (WINDING), den berømteste af Sødskendeflokken, senere Professor i Græsk og Forfatter af det fortjenstfulde Værk »Regia Academia Hauniensis« (1665), foretog i sine unge Dage Udenlandsrejser i flere Lande i to Aar.³ I liden-

¹ Særlig typisk i saa Henseende er N. P. AURILESIUS, Nomenclator Ebraicus, 1629. Dette stod i Forbindelse med Opfattelsen af, at Hebraisk var det ældste og ærværdigste Sprog i Verden, da det var blevet talt af Gud og af de første Mennesker i Paradis, jvfr. Thomas Bang, Exercitatio glottologica, Hafn. 1634, Th. 34 ff., især Th. 57—8. Endnu fra den første Trediedel af det 19. Aarhundrede haves der et Eksempel paa, at en Mand herhjemme vedblev at studere Hebraisk for at kunne være skikket til at tale det i Himlen! (H. F. RØRDAM, Peter Rørdam III, 493).

² Ph. 75.

³ Danske Samlinger 2. R. VI, 254. E. VINDING, Regia Academia Hauniensis p. 385—6. — Nævnes kan det ogsaa, at Poul Jensen Koldings yngste Søn, Iver Poulsen (f. 1626) skal være gaaet i kgl. polsk Tjeneste (Danske Saml. 2. R. VI, 256. J. C. BLOCH, Den Fyenske Geistligheds Historie I, 290).

skabelig Trang til af Selvsyn at opleve den store Verden staar Jens Poulsen Winding ikke tilbage for sine Brødre. I al deres Reserverthed er flere Steder i hans Vita betegnende. Saaledes mærker man en egen Klang i hans Stemme, naar han en Gang taler om, at det ikke havde voldt ham Fortrydelse at forlade København, da han var fyldt af en heftig Længsel (cupido) efter at besøge og se den ganske Verden, om det var muligt.¹

4. I April 1628 forlod Jens Poulsen Fædrelandet. Efter Tidens Skik havde han forinden forsynet sig med en Stambog (Philotheca, Album), hvori Velyndere og Venner skulde indføre deres Navne. Hans Philotheca er heldigvis bevaret til denne Dag (i den Kall'ske Haandskriftssamling, 8°, Nr. 681 i Det kgl. Bibliotek). Den afgiver vigtigt supplerende Materiale til Oplysning om hans Studierejser, skønt der savnes Navne, som man nok kunde have ventet at finde her, men den er iøvrigt indrettet ganske som lignende Stambøger, der kendes fra denne Periode. Her findes Indførsler fra Mænd aus aller Herren Ländern, der har skrevet et bevinget Ord til Erindring om deres Forbindelse med Bogens Ejermannd. Tidens berømteste Lærde staar Side om Side med nu ganske ukendte Studiefæller. En broget Mangfoldighed af Sprog er repræsenteret: Græsk og Latin, Hebraisk, Arabisk og Syrisk, Engelsk, Tysk, Fransk, Italiensk, Spansk, Polsk — kun eet Sprog er bandlyst, Modersmaalet. En Gennemgang og Sammenstilling af de mange Indførsler vilde sikkert — som saa ofte — kunne afgive et ret betegnende Tværsnit af den Livsvisdom, som var karakteristisk for Tiden, om end med individuelle Nuancer. Vigtigere i kildemæssig Henseende end de mange, mere eller mindre aandfulde loci communes, som her har fundet deres Plads, er dog de talrige nøjagtige Oplysninger om Dateringssteder, Tidsangivelser og Personligheder, hvorved det bliver muligt med Sikkerhed at afdrage Gangen i en ung Mands Studierejse. Læst med Eftertanke giver en saadan Stambog et godt Spejlbillede af Rejselivets afvekslende Færd. Der kan heller ikke være Tvivl om, at den for Ejeren har været en dyrebar Skat. Trofast er den blevet gemt, og naar den senere mængen en stille Aften er blevet taget

¹ Vita S. 42.

frem, er de svundne Aar med deres brogede Oplevelser atter blevet levende i Erindringens Trylleskær.¹

Af flere Steder i Jens Poulsens Vita synes det at fremgaa, at Poul Jensen Kolding har betragtet sin ældste Søns Udvikling med særlig Stolthed. Sønnen paa sin Side nærede ogsaa stor Kærlighed til og Ærbødighed for sin Fader. Et smukt Vidnesbyrd herom findes i hans Philotheca. Ikke blot har han ladet P. J. Kolding indføre sig som den første heri, men paa den modstaaende Side har han leveret en Begrundelse herfor i følgende Linier, der taler højt om hans Pietet og Nænsomhed:

Mirari noli, lector, quod nomen in hocce
Ostendit libro pagina prima patris.
Album hoc amicorum est, *Patri* qui primus amicus
Est gnati, primus debuit esse locus.²

5. Poul Jensen Kolding vilde ikke lade sin unge Søn drage ud paa egen Haand. Ikke blot fik han til Rejsefælle sin nære Ven HANS SVANE, den senere saa berømte Erkebiskop og Politiker, men Faderen sørgede ogsaa for, at han blev udstyret med en Høvmester. Hertil udvalgte en iøvrigt ikke meget kendt Skolemand fra Kolding, PEDER SØRENSEN EGTVED, formodentlig en Bekendt fra Hjemstavnens. P. J. Koldings Hensigt dermed, siger Winding, var at værne Sønnen mod at falde i Klørerne paa slette Mennesker og at holde ham fri for at besmittes med kætterske Lærdomme.

Det er forstaaeligt, at det sidstnævnte Moment maatte veje tungt til for en Mand af Resens strengt lutherske Skole som P. J. Kolding, og det saa meget mere, som de unge agtede sig til det kalviniske Holland. Den 14. Maj 1628, hedder det, ankom de til Amsterdam og gik straks derfra til Leiden, hvor Nederlandenes berømteste Højskole fandtes. Imidlertid forblev de ikke længe her.

¹ Om Stambøgers Betydning jvfr. ROBERT U. RICHARD KEIL, Die Deutschen Stammbücher des sechzehnten bis neunzehnten Jahrhunderts, 1893. Luschin v. Ebengreuth i Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften [in Wien], CXXVII, Abh. II, 9—10. A. THISET i Personalthistorisk Tidsskrift 5. R. II, 8 ff. EMIL MADSEN i Vor Fortid, udg. af Julius Clausen, III, 366—75. Eksempler paa Stambøgers Udnyttelse i historisk Henseende (ved H. F. RØRDAM) i Kirkehistoriske Samlinger 2. R. III, 659—66; 4. R. V, 36—42; (ved BJØRN KØRNERUP) sst. 7. R. II, 14—22. BJØRN KØRNERUP, Biskop Hans Poulsen Resen I, 61 ff.

² Allerede tidligere meddelt i G. L. WAD, Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm II, 317.

Noget dunkelt siger Winding, at han af visse Grunde (certas ob causas) forlod Leiden, men angiver desværre ikke nærmere hvilke. Maaske har han endnu ikke været moden nok til at studere ved et større Universitet.

I Stedet drog baade Svane, Winding og hans Hovmester til Franeker. Formodentlig beror den ovenfor anførte Opgivelse af, at de først den 14. *Maj* kom til Amsterdam paa en Erindringsforskydning eller en Fejlskrift, og Datoen skal antagelig rettes til den 14. *April*, thi Matriklen for Universitetet i Franeker viser uimodsigeligt, at de tre unge danskere blev immatrikulerede her den 8. *Maj* 1628.¹ Winding beretter, at han her havde fast Ophold i to Aar. Imidlertid er Opholdet ret snart blevet afbrudt af en Rejse tilbage til Fædrelandet, som han dog mærkeligt nok ikke omtaler i sit Vita. Af hans Philotheca fremgaar det derimod, at han den 17. *Juli* 1628 var i København, hvor Resen, Fader og Søn, indskrev sig, og den 23. i samme Maaned paa Herlufsholm, hvor hans Fader ligeledes indførte sig i Stambogen.² Der er noget gaadefuldt ved denne pludselige Tilbagerejse, og man kender ikke mere, hvad der kan have været Grunden til den. Maaske har den været foranlediget af det mislykkede Besøg i Leiden. Sikkert ikke længe efter maa han igen være rejst ud.

6. Højskolen i *Franeker* i Friesland, stiftet 1585, nedlagt 1811, hørte ikke til Europas berømte Lærdomssæder.³ Dog var der adskilligt, som kunde anbefale et Ophold her ikke mindst for Begyndere. Leveomkostningerne var rimelige, og Byen havde et godt Lov paa sig som et roligt og stille Sted, velegnet til Studier. Særlig paa danske Studerende synes Franeker at have øvet megen Tiltrækning. Byen var forholdsvis nem at naa ad Søvejen, det var derfor ikke underligt, at f. Eks. adskillige Ripensere søgte herhen. 1605—07 havde den senere saa berømte JESPER BROCHMAND opholdt sig i Franeker, hvor han havde faaet Lov til at holde filosofiske Forelæsninger, og hvor han udgav flere Dispu-

¹ Jvfr. S. 48.

² Ph. 49, 112, 3.

³ Om Franeker jvfr. W. B. S. BOELES, *Frieslands Hoogeschool en het Rijks Athenaeum te Franeker*, 1—2, 1878—89. Om de filosofiske Studier sst. S. H. M. GALAMA, *Het Wijsgerig Onderwijs aan de Hogeschool te Franeker 1585—1811*, 1954, og om Byen selv A. HALLEMA, *Franeker*, 1952.

tatser. 1628—70 steg Tallet paa immatrikulerede danske Studenter betydeligt.¹

Jens Poulsen Winding lod sig indskrive ved Universitetet som Humaniststuderende. Det var ikke uden Grund. Dels passede det med det Trin, han stod paa i sin Udvikling, dels ejede Franeker just paa dette Tidspunkt to store Lærdomslys i det filosofiske Fakultet: Sixtinus Amama og Georg Pasor.

Selv siger Winding, at han især blev lokket til Franeker ved Amamas berømte Navn. Saaledes gik det ogsaa med andre Danske, hvis Hu stod til de orientalske Sprog, og fra tidlig Tid nærrede Winding aabenbart dyb Interesse for disse Sprog. Her var i Sandhed noget at lære.

SIXTINUS AMAMA (1593—1629) havde studeret i Oxford, men var 1616 kommet tilbage til sin Fødeby Franeker som Professor, skønt de ortodokse Teologer søgte at lægge Hindringer i Vejen for den moderate Mands Ansættelse. Med største Ihærdighed kæmpede han for at hævde det hebraiske Sprogstudiums Plads i det akademiske Kursus, han udgav en Række Hjælpemidler til Brug herved, og han var berømt for sine elegante Forelæsninger. 1627 tog han til Orde for, at Hebraisk skulde dyrkes stærkere som Skolefag. Ejendommeligt for hans Standpunkt var det især, at han drev paa en indtrængende filologisk Forstaaelse af de gamle Sprog, og at han — som Coccejus² — hævdede Værdien af Rabbinernes Kommentarer. Som akademisk Personlighed kæmpede han iøvrigt for at hævde Studenterlivet, og just 1628 erkendtes det, at det var lykkedes at fjerne de værste Pletter ved dette. Desværre gik denne fortræffelige Mand bort allerede 1629, kun 36 Aar gammel. I en samtidig Kilde hedder det i den Anledning, at netop de svenske og danske Studenter, der var søgt til Franeker for Amamas Skyld, tænkte paa at drage bort, hvis de hebraiske Forelæsninger (*lectio Ebraica*) ikke blev fortsat.³

¹ E. VINDING, *Regia Academia Hauniensis* p. 234. Personalhistorisk Tidsskrift 9. R. V, 53 ff. Danske Magazin 7. R. IV, 381 ff. Jvfr. E. WRANGEL, *Sveriges litterära förbindelser med Holland särdeles under 1600-talet*, 1897, S. 49 ff. JESPER BROCHMAND, *Problemata, Franekeræ 1605*. Et Eksempplar af et af Brochmands tidligste — hidtil ukendte — Skrifter »Disputatio metaphysica de principio individuationis», *Franekeræ 1606*, er det lykkedes mig at genfinde i Provinciale Bibliothek van Friesland (i Leeuwarden).

² Om Coccejus' Forbindelse med Danmark (Thomas Bang) jvfr. J. COCCEJUS, *Opera II Epist.* 61, 74, 199.

³ W. B. S. BOELES, *Frieslands Hoogeschool en het Rijks Athenaeum te Franeker II*, 1. Hefte, S. 103.

Den anden meget fremragende Mand i Franeker var Græcisten GEORG PASOR (1570—1637), der efter i en Snes Aar at have været Professor i Herborn, fordrevet af Trediveaarskrigen, 1626 havde fundet et Fristed her. Han indlagde sig megen Fortjeneste af Studiet af det græske Sprog. Med særlig Interesse dyrkede han det nye Testaments Græsk og udsendte flere, højt skattede leksikalske Arbejder vedrørende dette. I over 100 Aar brugtes de ogsaa i de danske Skoler, om end strengt lutherske Teologer havde et og andet at udsætte paa hans kalvinskeprægede Fortolkninger af enkelte Steder.¹ Af Windings Vita fremgaar det, at han stod i et meget pietetsfuldt Forhold til Georg Pasor, og denne har paa sin Side nogle Aar senere paa den mest smigrende Maade udtalt sig offentligt om hans store Sprogkundskaber.

Af andre Universitetslærere, som Winding kom i nærmere Berøring med, nævner han selv Juristen BERNHARDUS SCHOTANUS († 1652), en højt anset Personlighed, og den begavede Matematiker ADRIAAN METIUS († 1635), der med overordentlig Flid forelæste over og skrev om en Række Emner fra den teoretiske og anvendte Matematik. Mange Nordboere søgte til Franeker for at høre ham. Det er hidtil undgaaet danske Forskeres Opmærksomhed, at Metius i sin Ungdom (før 1598) havde været i Lære paa Uranienborg hos Tycho Brahe.

Derimod nævner Winding intet om, at han i Franeker, den ganske lille By, næppe kan have undgaaet at træffe — eller dog høre om — en mærkelig dansk Mand, der just døde under hans Ophold her den 25. Oktober 1629. Det var HANS KNUDSEN VEJLE, den bekendte fyenske Biskop, der 1616 var blevet afsat for Kryptokalvinisme, og som nu kom paa Besøg i Franeker hos sine to studerende Sønner.² Den ene af dem, KNUD HANSEN († 1647 som Slotspræst ved Antvorskov), maa Winding utvivlsomt have kendt, da denne hørte til Amamas nærmere Disciple, ja i over to Aar var optaget i hans Hus.³

¹ Jvfr. NIELS PAASKE, *Lexicon Græco-Latinum Novi Testamenti*, Hafn. 1636. Efter sin gode Ven Jesper Brochmands Opfordring havde Paaske († 1636 som Biskop i Bergen) heri taget sig paa at levere en Liste over de Steder hos Georg Pasor, hvor man mærkede »angvis Calvinianus«. Jvfr. hertil Andreae Alciati *Epistolæ*, Lugd. Bat. 1695, p. 395—6.

² J. C. BLOCH, *Den Fyenske Geistligheds Historie* I, 86—7, jvfr. RØRDAM i *Samlinger til Fyens Historie og Topographie* VII, 375—6.

³ RØRDAM, anf. Sted S. 376—7 og i *Kirkehist. Saml.* 4. R. VI, 402—4. I Franeker udgav Knud Hansen 1630 en stor Bog: ΕΒΔΟΜΑΣ sive sacer septenarius

Endnu mærkeligere er det dog, at han heller ikke omtaler, at han en Maanedes Tid efter Hans Knudsen Vejles Død mistede sin Hovmester. PEDER SØRENSEN EGTVED døde den 2. December 1629, 27 Aar gammel, og blev begravet i samme Grav i Martinikirken i Franeker som Hans Knudsen Vejle.¹

7. Ved Paasketid 1630 tænkte Winding paa at forlade Franeker for at gøre en Rejse i Frankrig, men blev forinden ved et Brev kaldt hjem af sin Fader, der allerede tidligere havde ønsket, at Sønnen til sin Tid skulde blive ham behjælpelig i hans Alderdom (vel som Kapellan eller som Rektor ved Herlufsholm). Hertil kom nu et andet Hensyn: hidtil havde den unge Mand formodentlig rejst paa sin Faders Bekostning, men det vilde være ønskeligt, om han kunde opnaa det kongelige Rejsestipendium til Støtte for fortsatte Rejser.

Næppe med alt for stor Begejstring forlod da Winding med sin Ven Hans Svane Franeker og kom ad Søvejen til Danmark den 5. Maj 1630. Snart efter ilede han til København, hvor han blev modtaget med aabne Arme af sin Velynder JESPER BROCHMAND, der indbød ham til at disputere for Magistergraden. Formodentlig har han ikke følt sig moden nok hertil og afviste da den tiltænkte Ære. Til Gengæld gav Brochmand ham Lov til at konkurrere om det kgl. Rejsestipendium, som det længe havde været Skik at tildele de mest lovende blandt de yngre Akademikere. Under Brochmands Præsidium optraadte Winding nu to Gange (30. Juni og 7. Juli 1630) som Respondent og Opponent ved teologiske Disputatser og blev yderligere den 8. Juli examineret af baade det filosofiske og teologiske Fakultet. Derefter kendtes han værdig til at opnaa Stipendiet.

Det var nu hans Agt at begive sig til Tyskland. Han aflagde dog først et Besøg i Sorø, hvor han hilste paa sin gamle Rektor WICHMAND HASEBARD, der var blevet Tugtemester for Grev Valde-

psalmorum poenitentialium, en sproglig og logisk Kommentar til de 7 Bodspsalmer. Den er tilegnet Kansler Christian Friis. Sixtinus Amama berømmes S. 27, 273.

¹ BLOCH, anf. Skrift I, 87. — Mindetavlen over H. K. Vejle og Egtved er forlængst forsvundet. 1668 omtales det, at der paa en Pille i Martinikirken fandtes et Vaabenskjold for H. K. Vejle, men 1795 blev dette med mange andre fjernet og antagelig tilintetgjort (velvillig Meddelelse fra D^s C. Beukman, Franeker). H. K. Vejles Grav omtales ikke i A. HALLEMA, De geschiedenis der Martini of groote kerk te Franeker, I, 1931.

mar Christian og dennes Søster, og paa den berømte Filolog og Historiker JOHANNES MEURSIUS.¹ Han tænkte vistnok paa at forlade Herlufsholm umiddelbart herefter, da en Søsters Død forstyrrede hans Rejseplaner. Først nogle Dage senere (29. August)² kunde han stikke til Søs og ankom i Begyndelsen af September 1630 til Lübeck, hvor han benyttede Lejligheden til at hilse paa Byens navnkundige Superintendent, Dr. NICOLAUS HUNNIUS († 1643), en af de betydeligste Forkæmpere for den strenge lutherske Ortodoksi.³ Ikke længe blev han dog i Lübeck, men drog gennem Brandenburg til Reformatorerens By Wittenberg, hvortil han ankom den 12. September 1630. Rejsen herved havde været besværlig og farefuld. Midt i Trediveaarskrigens Forvirring blev han meget forulempet baade af de kejserlige og af de svenske Tropper.

I Wittenberg forblev Jens Winding et godt Aars Tid (til den 21. September 1631). For en datidig dansk Teolog maatte det være en stor Oplevelse at komme til denne By. Ikke blot rummede den de mange Minder om Reformationens Banebrydere, men Universitetet befandt sig i en blomstrende Tilstand.⁴ Særlig kan dog fremhæves, at der i denne Ortodoksiens Magtperiode bestod et nært Tilknytningsforhold mellem Wittenbergerteologerne og deres Kolleger i København.

Winding fortæller selv, at han særlig sluttede sig til Teologen JOHANN HÜLSEMANN († 1661), en ivrig Kamphane, om end ikke slet saa yderliggaaende som den ham nærtstaaende Abraham Calovius. I Hülsemanns Hus kunde han forøvrigt genfinde sin tidligere Rejsefælle HANS SVANE, der ærede Hülsemann som en Fader.⁵ Selv boede Winding hos Historieprofessoren REINHOLD FRANCKENBERGER, der i sin Ungdom havde studeret i København. Forøvrigt fremhæver han blandt sine Lærere især Orientalisten MARTINUS TROST, der tidligere havde været Professor i Hebraisk i Sorø og nærrede særlig Interesse for Syrisk, Matema-

¹ Ph. 141, 91.

² Vita p. 39. Endnu 28. August 1630 var han paa Herlufsholm (Ph. 163).

³ Ph. 102 (2. September 1630).

⁴ Jvfr. WALTER FRIEDENSBURG, Geschichte der Universität Wittenberg, 1917, S. 395 ff.

⁵ En Række Disputationer af HÜLSEMANN 1637—46 i et Samlingsbind i Det kgl. Bibliotek bærer egenhændige Tilskrifter fra Forfatteren til Hans Svane. Denne var blevet immatrikuleret i Wittenberg et kvart Aar tidligere end Winding (22. Juli 1630).

tikeren og Filosoffen CHRISTIAN REINHART og en (nu ukendt) Magister WELSTEIN (Wetstein?), der var hans særdeles gode Ven. Hans Philotheca viser, at han tillige er traadt i Forbindelse med flere andre bekendte Universitetslærere, baade Teologer, Jurister, Medicinere og Filosofer.¹

Der kan næppe være Tvivl om, at det har været et frugtbart Studieaar, Winding kom til at tilbringe i Wittenberg. Hos Hülsemann og ligesindede kunde han blive indført i den dogmatiske Teologis Labyrinter, hos Martin Trost ved vi andetstedsfra, at han med Iver studerede Hebraisk og Syrisk.² Hertil kom, at han i Wittenberg traf forskellige Landsmænd, deriblandt den senere saa bekendte Kansler CHRISTEN THOMESSEN (SEHESTED), der 1631 var sendt til Sachsen i diplomatisk Ærinde.³ Blandt de udenlandske Studerende bør især nævnes Orientalisten JOHANNES FABRICIUS fra Danzig, hvem man møder flere Gange i hans senere Liv.⁴

Som det saa ofte var Skik hos danske Wittenberg-Studerende benyttede han ogsaa Lejligheden til nu og da at besøge nærliggende Byer. I Marts 1631 var han saaledes i Leipzig og hilste her paa Superintendenten, Dr. POLYCARP LYSER (II, † 1633),⁵ og i Juli s. A. var han sammen med en kær Ven CHRISTIAN SOMMER i den lille By Zerbst, som nød megen Anseelse paa Grund af sit Gymnasium illustre. Han aflagde her Besøg hos den daværende Rektor MARCUS WENDELINUS († 1652, kendt som en meget frugtbar Forfatter).⁶

¹ Af Teologer den fremragende Prædikant Paulus Roberus (Ph. 64), den skarp-sindige Logiker Jacobus Martini (Ph. 57) og Wilhelmus Lyserus (Ph. 80), Juristen Johannes Strauchius (Ph. 67), Medicineren Johannes Georgius Pelshofer (Ph. 110) og Matematikeren Ambrosius Rhodius, en personlig Discipel af Tycho Brahe (Ph. 121, jvfr. F. R. Friis, Tyge Brahe, 1871, S. 291).

² Jvfr. her S. 58.

³ Ph. 36. Jvfr. THYRA SEHESTED, Cantsler Christen Thomesen Sehested, 1894, S. 74—5. Kirkehist. Saml. 7. R. II, 4, 16.

⁴ Jvfr. her S. 19. — »Johannes Fabricius Dantisco Borussus« var blevet imatrikuleret i Wittenberg 14. Maj 1628. Han døde 1653 som Professor i Teologi og Hebraisk i Danzig. Med særlig Interesse omfattede han Studiet af Arabisk. (J. A. FABRICIUS, Centuria Fabriciorum, 1709, p. 50. A. CHARITIUS, De viris eruditiss Gedani ortis, 1715, p. 57—62). Fabricius' Dissertatio de admirabili eruditionis vi, 1639, er et smukt Vidnesbyrd om hans glødende Begejstring for Studierne, hans Specimen arabicum, quo exhibentur aliquot scripta Arabica, 1637, er tilegnet Christian Friis til Kragerup og indeholder bl. a. berømmende Omtale af det kopenhavnske Universitet. 1636 og igen 1639 besøgte han Danmark (EPHRAIM PRÆTORIUS, Athenæ Gedanenses, 1713, p. 96—8).

⁵ Ph. 73.

⁶ Ph. 134, 151b. — Om Zerbst jvfr. BJØRN KORNERUP, Biskop Hans Poulsen Resen I, 105. Samme i Personalhistorisk Tidsskrift 11. R. II, 36—40.

Man tror derfor gerne Winding, naar han siger, at han nok vilde have dvælet længere i Wittenberg, sed inter arma silent Musæ. Pestagtige Sygdomme og andre Besværligheder, der fulgte Trediveaarskrigen i Hælene, fordrev ham fra Byen. Hertil kom et Brev fra hans Fader, der kaldte ham hjem, og som han »noget ærgerlig« maatte adlyde. Gennem Sachsen og Anhalt drog han tilbage til Lübeck, hvorfra han sejlede til København. Den 18. Oktober 1631 var han atter paa Herlufsholm og fandt den hjerteligste Modtagelse.

8. Men Rejselysten sad vedblivende den unge Mand i Blodet. Ganske særlig higede han efter Lejlighed til at komme til England, som den Gang endnu blot besøgtes af forholdsvis faa danske Studerende.¹ Kun en fjorten Dages Tid kunde han holde sig i Ro, saa begav han sig atter af Sted, til sine Forældres Sorg og uden deres Bifald.

Til dette Tidspunkt i hans Liv maa sikkert henføres et mærkeligt, desværre udateret, Dokument fra hans Haand.² Det er ovenfor nævnt, at han 1630 havde faaet tilkendt det kgl. Rejsestipendium. Allerede fra det andet Tiaar af det 17. Aarhundrede forekommer der Eksempler paa, at Stipendiater, for saa vidt de var Teologer, maatte forpligte sig til kun at studere ved lutherske Universiteter. Det var i god Samklang med, hvad der endelig blev bestemt i den nye Universitetsfundats af 1621, de saakaldte *Novellæ constitutiones*. Som et Udtryk for den strengt konfessionelle Aand, der mere og mere gjorde sig gældende i Tiden, var det heri blevet fastslaaet, at ingen Stipendiater senere maatte befordres til Kald i Kirker og Skoler, om hvem det var blevet op-

¹ Blandt mere bekendte danske Studerende i England for Winding kan nævnes den unge Orientalist fra Ribe Lauge Christensen 1596 (C. F. WEGENER, Om Anders Sørensen Vedel, 1846, S. 221), Ole Worm 1611—12 (E. VINDING, *Regia Academia Hauniensis*, 1665, p. 259) og 1615 en Søn af A. S. Vedel Søren Andersen Vedel, siden Sognepræst ved Domkirken i Ribe, hvis »theologia Anglicana« vakte Anstød i visse Kredse (WEGENER, *anf. Skrift* S. 251. BJØRN KORNERUP, *Ribe Katedralskoles Historie I*, 394). Af Windings samtidige kan især fremhæves den senere teologiske Professor Frederik Andersen 1629 (*Kirkehistoriske Samlinger* 3. R. VI, 524—5) og Vennen Hans Svane, der et Aars Tid i Førvejen havde opholdt sig i Oxford og ligeledes haft Nytte af »det priselige Bibliotheca Bodlejana« (J. FABER, *Ligprædiken over Hans Svane* S. 81).

² Jvfr. Tillæg Nr. 1. — Aktstykket maa stamme fra 1631, da der deri omtales, at han »forrige Aar« (anno superiore) havde faaet Rejsestipendiet. Det er da sandsynligst at henføre dets Udstedelse til Efteraaret, saa meget mere som det vides, at han 6. Oktbr. 1631 var i København (Ph. 75).

lyst, at de havde studeret ved Højskoler, »som for Religionen suspekt ere«, d. v. s. som ikke bekendte sig til *Confessio Augustana* af 1530. Forinden Afrejsen maatte de da som oftest afgive en »Forpligt« om at være denne Bestemmelse hørige og lydige.¹

Da nu Winding i Efteraaret 1631 atter vilde drage udenlands, befandt man sig imidlertid i en ejendommelig Situation. Fundatsens Bestemmelser turde og vilde man ikke uden videre tilside-sætte, men paa den anden Side gjorde Tredivaarskrigens Virvar det umuligt — eller dog højt vanskeligt — at sende de unge til ortodokse Universiteter i Tyskland. Winding var da saa heldig med Kongens og Kansler Christian Friis' Billigelse at opnaa Professorernes Tilladelse til i Stedet at gaa til Højskoler i Nederlandene og England.

Forinden maatte han dog underskrive en streng Haandfæstning. Tre Ting lovede han højt og helligt: for det første under sine Studieophold ved Læreanstalter af afvigende Trosbekendelse at forholde sig saaledes, at han ikke led Skade paa sin Tro, saa at det kunde spilde hans egen eller andres Frelse. Dernæst maatte han erklære sig rede til efter Hjemkomsten i paakommende Tilfælde at gøre Regnskab for sin Opfattelse specielt med Hensyn til de Punkter, der udgjorde Kærnen i den ortodokse lutherske Religion, og som Modstanderne særlig rettede deres Skyts imod. Endelig forpligtede han sig til, naar der igen var blevet Fred, atter at begive sig til lutherske Akademier og der fortsætte sine Studier.

Saaledes forberedt steg Winding den 10. November 1631 i Helsingør om Bord paa et engelsk Skib. Det var imidlertid en højt ugunstig Aarstid at begynde en Sejlads paa. Allerede Dagen efter rejste der sig taarnhøje Bølger, og alt truede med Skibbrud. Skibet gik paa Grund paa et Skær nær England — eller maaske snarere paa en af de jyske Revler —, Stormen blæste op til Orkan, Søfolkene opgav alt Haab og lod Skibet drive for Vind og Vove. Meget dramatisk skildrer Winding den fortvivlede Tilstand, da enhver Frelse syntes udelukket, men som ved et Under

¹ H. F. RØRDAM, *Kjøbenhavns Universitets Historie fra 1537 til 1621 IV*, 697—8. WILLIAM NORVIN, *Københavns Universitet i Reformationens og Orthodoksiens Tidsalder II*, 79—80. *Danske Magazin* 5. R. I, 47. — Om det vigtige Spørgsmaal i Tiden om Studierejser og Konfessionsforskelle jvfr. den dygtige Afhandling af SVEN GÖRANSSON, *De svenska studieresorna och den religiösa kontrollen från reformationstiden till frihetstiden*, Uppsala 1951.

kastedes de alle velbeholdne i Land ved Bovbjerg den 26. November 1631.

Winding førtes derfra til Vestervig og siden — som hans Philotheca viser — til Venner og Slægtninge i Præstegaardene i Vejrum, Egtved og Kolding (her kom han den 9. December).¹ Derfra tog han den lige Vej til sine Forældre. Ved Synet af den forkomne Søn, der var som reddet af Dødens Svælg, glemte de ganske deres Vrede over den ubesindige Afrejse, og i Hjemmet fandt han nu en rolig Havn i fire Maaneder (18. December 1632 til 28. Marts 1632).

9. Det var dog ingenlunde den unge Mands Agt at sidde hjemme, og da Foraaret stundede til, drog han den 28. Marts 1632 af Sted fra Næstved og kom den 19. April til Königsberg. Tredivaarskrigen hindrede aabenbart vedblivende Studier i det mellemste Tyskland, hvorfor han maatte søge til det mere afsidesliggende Königsberg, hvor han forblev et halvt Aar (til den 27. September 1632).

Universitetet i Königsberg,² stiftet 1543, hørte vel ikke til de mest berømte Højskoler i Tyskland, men kunde dog tidvis glæde sig ved en stærk Søgning af fremmede (d. v. s. Studerende ikke hjemmehørende i Østpreussen). Dertil kom, at det just nu havde Lov som et strengt luthersk Universitet, der stod stift paa Konkordieformlen (der dog aldrig officielt fik Gyldighed i Danmark, om end ledende Teologer i denne Periode gerne citerede den). Hovedskikkelsen ved Universitetet var den polskfødte Teolog COELESTIN MYSLENTA († 1653), en grundlærd Mand, men unægtelig ogsaa berygtet for sin uudslukkelige Stridssyge — »dieser unaufhörlich Koth und Feuer sprudelnde Vulkan«, som han er blevet kaldt.³

Winding siger selv, at han traadte i særligt nært Forhold til Myslenta, der elskede ham oprigtigt. Nogen Ængstelse for, at han skulde komme paa vilde Veje i sine teologiske Anskuelser, var der derfor ikke. Myslentas Kærlighed til Winding kan dog staa i

¹ Ph. 166, 163b, 170b.

² Jvfr. D. H. ARNOLDT, Ausführliche Historie der Königsbergischen Universität, 1—2, 1746—56. Die Albertus-Universität zu Königsberg, eine Denkschrift, 1844. A. THOLUCK, Das akademische Leben des siebzehnten Jahrhunderts II, 1854, S. 73 ff.

³ A. THOLUCK, Das akademische Leben des siebzehnten Jahrhunderts II, 76.

Forbindelse med noget andet. Myslenta var ikke blot med sit heftige polske Temperament en teologisk Kamphane af den værste Art, men han havde tillige med Polakkens medfødte Sprogbegavelse udviklet sig til en meget kyndig Mand paa det Studieomraade, som havde Windings særlige Interesse, de orientalske Sprog. Allerede som 18aarig havde Myslenta disputeret paa flydende Hebraisk, senere synes han især at have lagt sig efter Arabisk. Betegnende for ham er det sikkert, at han i Windings Philotheca indskrev Sentenser baade paa Hebraisk og Arabisk.¹

Andetstedsfra ved vi, at Winding begyndte at høre Forelæsninger hos Myslenta netop over Arabisk, men da dennes mange andre Gøremaal ikke tillod ham at fortsætte, overdrog han den videre Undervisning af Winding til JOHANNES FABRICIUS, den tidligere nævnte Studiefælle fra Wittenberg. Fabricius har nogle Aar senere bevidnet, at han i Winding fik en saare begavet og lærvillig Discipel. Han var hans Husfælle (*contubernalis*) og glemte ham ikke siden. Da han 1638 udgav en latinsk Afhandling om det mærkelige Aktstykke, som kaldes Muhammeds Testamente, forsynede han den med en meget hædrende Dedikation til Winding bl. a. i det Haab hos ham at faa Støtte til en ny Udgave af Koranen, som han havde under Hænder. Fabricius var iøvrigt vel bekendt med danske Forhold og havde 1636 besøgt København og knyttet Forbindelser med de ledende Personligheder. Han døde 1653 som Professor i Teologi og Hebraisk i Danzig.²

10. Blandt andre Velgerninger, Myslenta lod den unge Dansker blive til Del, var ogsaa den for en saa rejselysten Mand kærkomne, at han paa det bedste anbefalede ham til den brandenburgske Kurfyrstes Kansler JØRGEN V. SAUCKEN, der var en meget dannet Mand og en Beskytter af alle Lærde. Da Saucken just i et betydningsfuldt politisk Ærinde skulde drage til Polen, tog han Winding med sig, idet han gav ham Plads blandt sine Kancellisekretærer. En mærkelig Oplevelse maa det have været for ham, da Kansleren med Følge den 16. Oktober 1632 kom til Warschau, hvor den polske Konge Wladislau IV under meget højtidelige Former meddelte den brandenburgske Kurfyrste »Investitur«,

¹ Ph. 102b.

² Jvfr. her Tillæg Nr. 3. Ph. 170.

idet det længe havde været Skik, at Kurfyrsten modtog Østpreussen som Len af Polen.

Kansleren, der ved denne Lejlighed havde repræsenteret Kurfyrsten, vilde helst have ført Winding med sig tilbage, men den unge Mand havde nu faaet Blod paa Tanden og vilde videre. Forsynet med en meget smuk Anbefalingsskrivelse drog han den 11. November 1632 af Sted med Krakau som første Maal. Til Rejsefælle havde han en ejendommelig Personlighed JOHANNES ABRAHAM POEMER (1604—86), udgaaet af en nürnbergsk Patricierslægt, en begavet Mand med et opladt Sind, der efter forskellige Omskiftelser gik over til den katolske Religion og døde som kurfyrstelig Gehejmerraad i Sulzbach.

Winding og Poemer var uadskillige, og de besluttede i Fællesskab at besøge Rusland. De kom virkelig ogsaa over den russiske Grænse, men da de — som Winding meget sigende udtrykker det — af »et Folk, der var ukendt med Civilisation«, blev behandlet temmelig barsk (*duriuscule*), trak de sig tilbage og søgte til den driftige Handelsstad Lublin. Højest betegnende for Windings Studieinteresser er det sikkert, at det gjorde stærkt Indtryk paa ham, at der i denne By vrimlede med de lærdeste Jøder, hvorfor det var ham en Lyst (*volupe*) at opholde sig her nogle Dage. Derfra agtede Vennerne sig til Italien gennem Ungarn og Østrig. De kom ogsaa ind i Ungarn, men da de i den første ungarske By, de naaede — »Barthus« (vist Bartfeld) — gennem deres Tjener, som ogsaa virkede som Tolk, var kommet under Vejr med, at en Bande slette Mennesker laa paa Lur efter at myrde dem, fandt de det klogest at vende tilbage til Polen.

Med levende Interesse besaa de en Række Byer og Borge — deriblandt Landscron i Galicien, der virkede meget imponerende paa dem —, og kom saa atter til Krakau. Her fik de en god Modtagelse. De blev behandlet med stor Forekommenhed af den polske Adel, der fandt, at deres Interesse for Polen gjorde Landet Ære. Ogsaa paa et Par Lærde hilste de. Endelig forlod de den 21. April 1633 Krakau for at gaa tilbage til Königsberg. Undervejs havde de den Oplevelse at besøge den ejendommelige By Rakau, der allerede længe havde været Hovedsædet for den frireligiøse Retning, som kaldes Socinianismen. Paa den artigste Maade blev de her modtaget af fremtrædende Repræsentanter for dette Samfund som JONAS SCHLICHTINGIUS, PETRUS MORSCOVIUS og JOHANNES CRELLIUS.

Rejsen fortsattes derefter gennem Kazimierz (Casimiria) og Sandomirz (Sandomiria), hvor ligeledes mange Borge og Byer blev taget i Ojesyn. For at komme til Thorn sejlede de paa Weichselfloden og kom tilsidst til Danzig (i April 1633). Her gjorde de Bekendtskab med den meget berømte Socinianer MARTINUS RUARUS, der tidligere havde været Rektor i Rakau, men nu førte en velhavende Privatmands uafhængige Tilværelse i Danzig. Særlig Poemer traadte i Forbindelse med denne Mand.¹ Samme Poemer, sin tro Achates, maatte Winding nu skilles fra. Under Taarer løsrev de to Venner, der havde delt saa meget sammen, sig fra hinanden, og Winding drog direkte til Königsberg.

11. Det var saaledes i Foraaret 1633, at Winding for anden Gang kom til Königsberg, og her opholdt han sig til September s. A. Tiden forløb behageligt. Han traadte atter i Forbindelse med sin gamle Velynder Coelestin Myslenta, og han nød godt af andre Lærdes Selskab. Med særlig Glæde omtaler han, at han havde den Tilfredsstillelse i Königsberg at genfinde en Række gode Venner blandt de tyske Studerende.² Stambogen opviser ogsaa et ret stort Tal paa saadanne Mænd, der bl. a. hørte hjemme i Holsten, men hvoraf dog ingen senere synes at have gjort sig særlig bekendt. Blandt danske Venner nævner han den ham meget kære MICHAEL MULE fra Odense († 1653 som Sognepræst i Vejlbj) og desuden en ung Holstener OTTO LANGEMACH, der vistnok med Iver havde kastet sig over Studiet af de orientalske Sprog. Han indskrev sig i Windings Stambog med en Sentens paa Syrisk og berømmede Vennen som en ypperlig Dyrker af Orientalia.

Stambogen godtgør, at allerede fra Midten af August 1633 maa Winding have levet i Opbruddets Tegn, men endnu den 6. September 1633³ var han i Königsberg. Foranlediget af, at den

¹ Ph. 117. J. MOLLER, *Cimbria literata* I, 570—76. Jvfr. her S. 51. TH. WOTSCHKE i *Schriften des Vereins für Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte* 2. R. VIII, 62 ff. — En anden Socinianer, Mag. Valentinus Baumgart († 1674) traf Winding i Königsberg 20. Aug. 1633 (Ph. 190). Jvfr. C. C. SANDIUS, *Bibliotheca Anti-Trinitariorum*, 1684, p. 144.

² Blandt Windings Königsberger-Bekendte kan nævnes den senere Præst ved Mariekirken i Rostock, Lic. theol. Nicolaus Rideman (Ph. 193) og Kurfyrstens Hofpræst Johannes Bergius († 1658), en bekendt Teolog af kalvinsk Støbning (Ph. 85).

³ Ph. 78.

ældre Biskop Resen endnu en Gang havde kaldt ham hjem for at overdrage ham et Skoleembede, drog han endelig af Sted, idet Vennen Otto Langemach gjorde ham Selskab.

12. Den tiltænkte Skoletjeneste blev der dog ikke noget af. Den unge Jens Poulsen Winding maa have forstaaet at bøje selv en saa imponant Personlighed som Biskop Resen efter sit Ønske, og efter nogle faa Ugers Forløb drog han igen af Gaarde. Stadig var det England, hans Hu stod til, og det lykkedes ham nu at faa Skibslejlighed med et hollandsk Skib, der bragte ham til Vlieland, hvorfra han tog til Vestfriesland. Først besøgte han Franeker, hvor han den 21. Oktober 1633 hilste paa sin tidligere Lærer GEORG PASOR, der modtog ham som »sin gamle Ven«¹. Her traf han ogsaa sin Broder PEDER POULSEN WINDING og en Ven PEDER IVERSEN († 1659 som Præst i Egtved). Da de hørte om hans Planer om at rejse til England, fraraadede de det paa det bestemteste, da den taagefyldte Efteraarstid ikke var gunstig for Sørejser.

Dette blev Foranledningen til, at Winding kom til at opholde sig ved Universitetet i Groningen. Allerede den 28. Oktober 1633 findes han immatrikuleret her, men at dømme efter hans Vita, var det først efter Udgangen af November Maaned, at han slog sig til Ro paa dette Sted, efter at han havde opgivet ethvert Haab om, at det skulde blive sigtbart Vejr. Til dette Skridt tilskyndedes han især af to gamle Venner, han havde truffet igen. Den ene var hans Husfælle Dr. jur. CHRISTOPHER ACHATIUS HÜLS (HULSIUS) († 1684 som Advokat i sin Fødeby Nürnberg), den anden var ligeledes en Jurist, hans meget nære Ven REINHOLD CURIKE († 1667 som Secretarius i sin Hjemby Danzig, hvis Historieskriver han ogsaa blev).

13. Universitetet i Groningen, oprettet 1614, var endnu kun en ung Højskole, da Winding kom dertil. Ikke to fulde Decennier kunde den se tilbage paa. Det ypperste Navn var den Gang Teologen FRANCISCUS GOMARUS († 1641), en af de mest udprægede Repræsentanter for den strengt ortodokse Calvinisme. Winding ses dog ikke at have været i Berøring med ham. Derimod har han kendt hans nærmeste Fagkollega HENRIK ALTING († 1644),

¹ Ph. 88.

en sagtmødig og fredelskende Personlighed, der i sin enfoldige Biblicisme stod al Skolastik fjernt.¹

Der var imidlertid en Mand, som Winding kom til at staa særlig nær i Grøningen. Det var MATTHIAS PASOR, en Søn af hans Lærer i Franeker, Georg Pasor. Matthias havde været Professor i orientalske Sprog i Oxford, men var 1629 kommet tilbage til sit Fædreland som Professor i Etik i Grøningen. Senere overtog han et Professorat i Teologi og døde her 1658. Den ugifte Mand levede helt for Universitetets Vel og for sine Studier. Bortset fra, at han pietetsfuldt besørgede Udgaver af sin Faders Skrifter, var han utilbøjelig til selv at ville udgive noget. Han vilde ikke, ytrede han, bidrage til at hindre Læsningen af andres Arbejder, der var bedre, eller bebyrde Bogkøbere med unødvendige Udgifter. Winding vandt i høj Grad denne Mands Yndest. Han siger, at Pasor »elskede ham som en Broder«, og en Gang, da Winding var kommet i en fortvivlet Situation, frelste han ham fra bevæbnede Soldaters Vold.

14. Bekendtskabet med Matthias Pasor blev Anledningen til, at Winding blev ført ind paa Forfatterbanen, idet han udgav en Disputats under hans Navn af politisk-filologisk Indhold om Jøderne.² Skriftet selv maa vistnok nu betragtes som gaaet tabt — betegnende er det sikkert, at allerede da den store Bogelsker Peder Resen 1685 udgav det omfangsrige Katalog over sin til Universitetsbiblioteket skænkede Bogsamling,³ opførte han i et Tillæg blandt de Skrifter, det ikke var lykkedes ham at faa Tag i, ogsaa »Joan. Pauli Vindingii Disputatio Polit. Philologica de Judæis, Grønningæ 1633 in 4«, og den er ikke siden blevet genfundet.⁴

Det var forøvrigt ikke saa mærkeligt, at Disputatsen kom til at høre til de store Sjældenheder, thi Winding fortæller selv, at

¹ Ph. 132.

² Vita p. 43.

³ Petri Johannis Resenii Bibliotheca Regiæ Academiæ Hafniensi donata, 1685, p. 355, Nr. 6.

⁴ Paa en Studierejse til Holland, som jeg takket være Carlsbergfondets Velvilje i 1956 havde Lejlighed til at foretage, har jeg forgæves eftersøgt dette Arbejde i en Række gamle Biblioteker. Senere har Frieslands Bibliograf, Bibliothecaris, Ds. J. J. Kalma, Leeuwarden, velvilligst meddelt mig, at heller ikke han havde paatruffet den, og iøvrigt oplyst, at utroligt megen Litteratur fra det 17. Aarhundrede er gaaet til Grunde.

Arkene blev revet fra Bogtrykkerpressen med en saadan Iver af alle, at han næppe selv kunde faa Lov til at beholde nogle Eksemplarer til Brug for sine Venner. Da Skriftet som sagt ikke er bevaret, er man afskaaret fra at lære dets Indhold nærmere at kende, men naar det blev grebet med en saadan Begærlighed, kunde det ligge nær at antage, at det bl. a. har indeholdt Betragtninger over de daværende Jøders Stilling i det borgerlige Samfund, et Spørgsmaal, der den Gang jævnligt debatteredes.¹

De nærmere Omstændigheder ved dette Arbejdes Tilkomst er overhovedet mærkelige. Da det var blevet trykt i Groningen, blev Forfatteren bange for, at den ældre Pasor maaske derved kunde føle sig stødt. Han besluttede derfor at disputere offentlig i Franeker under dennes Præsidium. Handlingen forløb tilfredsstillende (e voto) den 18. Januar 1634, og den trykte Dissertation udbredtes blandt de Lærde.

Dette Arbejde er det eneste, der nu kendes fra Windings Haand, og det bærer følgende Titel:

Qvaestiones ex Linguâ Ebraeâ, Syriacâ, Arabicâ, & Græcâ Depromptæ, ad Scripturam intelligendam pertinentes, Qvas Σὺν Θεῶ In Inclytâ Illustrium & Præpotentum Ordinum Frisîæ Academiâ Franequeranâ, Præside, Clarissimo, excellentissimo, Linguarumque peritiâ longè instructissimo Viro, D. M. GEORGIO PASORE, Græcè Linguæ ibidem Professore dignissimo, Præceptore ac fautore suo multis nominibus admodum colendo, Publicè ventilandas Linguarum studiosis proponit, IOANNES PAULI WINDINGIUS, Danus. Die 18 Ianu. locò & horis solitis. — Franekeræ, Excudebat Fredericus Heynsius Typographus in Academia Franekerana, 1634. (4°. Bl. A—C 4).²

15. Medens den nærmere Undersøgelse og Behandling af dette Skrift maa overlades til Orientalister, er der dog et Par Karakteristika, der her tør fremhæves. Disputatsen vidner om, at den unge Mand med Flid havde tilegnet sig Kundskaber ikke blot i

¹ L. KNAPPERT, *Geschiedenis der Nederlandsche Hervormde kerk gedurende de 16e en 17e eeuw*, 1911, S. 154 ff.

² Eneste bevarede Eksemplar i Det kgl. Bibliotek i København. — At Winding ikke blot var Respondent, fremgaar af, at han under sit Navn under det S. 26 omtalte Digt skriver: »Auth. et Resp.»

Hebraisk, men ogsaa i Arabisk og Syrisk, for ikke at tale om Græsk. Den viser tillige paa typisk Maade, hvorledes han har været paavirket af Tidens Tilbøjelighed til at inddrage den rabbinske Teologi i sine Undersøgelser, idet han — til Dels med megen Anerkendelse — citerer en Række bekendte Rabbinere.¹ I saa Henseende fremtræder han som Discipel baade af den hjemlige Hebraist Niels Pedersen Aurilesius og af Sixtinus Amama i Franeker.

Den lille Disputats omfatter fire »qvæstiones«. Det første angaar det Spørgsmaal, om det gamle Testamente er blevet overleveret Hebræerne med de samme Bogstaver, hvormed det nu foreligger skrevet. Winding benægter denne Opfattelses Rigtighed, men kan dog ikke slutte sig til Tanken om, at den hebraiske Skrift oprindelig er den assyriske; han holder paa, at den er af kaldæisk (aramæisk) Oprindelse (Th. 4, 9).² Under Behandlingen af disse Spørgsmaal optræder Winding som ægte Filolog, der bl. a. bestemt indskærper Nødvendigheden af at sidde inde med et grundigt Kendskab selv til de mest elementære Foreteelser i Sprogene (Th. 1—3).

Hans strengt videnskabelige Synspunkter bliver dog paa ejendommelig Maade krydset af en Betragtning af rent dogmatisk Art. Han kan vel ikke tilkende deres Mening stor Betydning, der hævder, at de nuværende hebraiske Bogstaver er de uforandrede, naar man argumenterer ud fra, at var dette ikke Tilfældet, vilde Skriftens Autoritet falde sammen — idet Bogstaverne forandres, maa jo ogsaa Indholdet blive ændret. Men ikke mindre dogmatisk imødegaaer nu Winding denne Opfattelse: Forandringen af Bogstaverne var indført ved Guds særlige Foranstaltning ved saadanne Mænd, som var aldeles uimodtagelige for Forandringer (immunes). Derfor hviler denne Forandring ikke paa menneskelig, men paa guddommelig Autoritet (Th. 19—20).³

¹ Der nævnes saaledes følgende: Jacob ben Korschai, Abraham ben Meir de Balmes, Josef Albo, Hasdai, Sa. adja ben Josef, Elias Levita.

² Denne Opfattelse er vistnok dannet under Indflydelse fra kalvinsk Side. Mærkeligt er det at se, hvorledes Windings Velynder Jesper Brochmand bestemt hævder det modsatte, ligesom han ogsaa holder paa Oprindeligheden af de hebraiske Vokaltegn (Vniversæ Theologiæ Systema I, Hafn. 1633, p. 21 ff., 29 ff.).

³ Af de følgende Qvæstioner er II—III af rent lingvistisk Art (og viser, at man endnu 1634 i Franeker af typografiske Grunde var nødt til at gengive syriske og arabiske Ord med hebraiske Bogstaver). Quæstio IV handler om Muligheden af Forvanskninger i det nye Testaments Tekst gennem Afskriverfejl, hvad Winding nærmest synes tilbøjelig til at benægte.

Forøvrigt kan bemærkes, at Disputatsen indledes med et Hyldestdigt paa Græsk fra Winding til Kansler Christian Friis til Kragerup, der havde vist sig som hans Velynder under Tildelingen af det kgl. Rejsestipendium 1630. Digtet indeholder ikke mærkværdige Tanker, men taler højt om Forfatterens Pietet over for sin Velgører, der som saa ofte i Datiden prises for sin store Velvilje over for Musernes Dyrkere og for sin Kundskabsfylde, hvorved han lyser som den funklende Aftenstjerne i den bælgmørke Nat.

Som det var almindelig Skik, gav ogsaa Studiefæller Udtryk for deres Hyldest ved at tilføje et Par Digte. Den ovennævnte Peder Iversen skrev et latinsk Digt til Ære for Forfatteren, og Broderen Peder Poulsen Winding, der aabenbart ogsaa maa have været en velstuderet Mand, hilste ham i nogle Verslinier paa Græsk, Latin og Hebraisk. Mere vejer det til, at Præses, den berømte Georg Pasor, følte Trang til at hædre sin Respondent med et Digt først paa Græsk, dernæst paa Latin. Som Vidnesbyrd om den Agtelse, Jens Poulsen Winding nød, kan det passende hidsættes her i sin latinske Form:

Corpore non parvus, quamvis ita PAULE voceris,
 Nec sanè parvus mente tuâ fueris.
 Mira cano: nobis homo qui vulgaris haberis,
 En septem lingvis te scio scire loqui.
 Scis etenim Danicè, Hebraicè, Græcè atque Latinè,
 Syriacè, Arabicè, Teutoniceque. vale.

16. Efter Disputatsen i Franeker opholdt Winding sig til Midten af August 1634 i Groningen og nød især godt af den Velvilje, han mødte hos Matthias Pasor.¹ Enkelte af det derværende Universitets andre Professorer har han ogsaa lært at kende, saaledes foruden Teologen Henrik Alting den for sit Retsind højt agtede Jurist ANTONIUS MATTHÆUS († 1637), medens han i Franeker traf Frieslands Historiograf PIERIUS WINSEMIUS.²

Skal man dømme efter Indførslerne i hans Philotheca, har det Milieu, hvori han færdedes i Groningen, iøvrigt i paafaldende ringe Grad været hollandsk præget. Næsten alle de, der har indskrevet sig, er Studerende fra forskellige Egne i Tyskland. Mel-

¹ Mærkeligt er det da, at Matthias Pasor ikke har indskrevet sig i Windings Philotheca.

² Ph. 68, 98.

lem de unge Nederlændere, han traf, var der dog to, der virkelig vandt sig Navn: Juristen JOHANN JACOB WISSENBACH († 1665 som Professor i Franeker)¹ og især den senere saa berømte klassiske Filolog JOHANNES FREDERICUS GRONOVIVS († 1671 som Professor i Leiden). Den sidste hædrede Winding ved at betegne ham som en Mand »af sjælden Lærdom og fuldkommen Moralitet«.²

Den 16. August 1634 forlod Winding Groningen for at drage til Rotterdam. Undervejs gjorde han Ophold i Amsterdam, hvor han besøgte den kendte latinske Digter og Professor i Filosofi CASPAR BARLÆVS († 1648),³ og et Par Dage senere i Leiden, hvor han hilste paa Professor JACOB GOLIUS († 1667), der havde været hans Ven Johannes Fabricius' Lærer. Det er let at forstaa, at en ung orientalsk Filolog nødtigt vilde forlade Holland uden at have gjort Bekendtskab med den Mand, som er blevet regnet for sit Aarhundredes maaske mest talentfulde og indflydelsesrige Dyrker af østerlandske Sprog.⁴

Fra Rotterdam tog Winding ud til Brielle paa Oen Voorne, og ledsaget af Vennen Peder Iversen steg han her om Bord paa et engelsk Skib, der skulde bringe ham til det saa længselsfuldt imødesete England. Det saa imidlertid en Overgang ud til, at det ikke skulde gaa ham bedre end ved den første Englandsfærd 1631. Havet viste sig fra sin mest ublide Side, og den visse Død stod lige for Øjnene, indtil det endelig med stor Anstrengelse lykkedes at føre det hærgede Skib ind i Themsens Munding. Herfra kom Rejsefællerne uden større Vanskelighed til London, hvor de opholdt sig i otte Dage, og derfra til Oxford.

17. Den 4. September 1634 blev Winding (og hans Ven Peder Iversen) indskrevet i Adgangsbogen ved det Bodleianske Bibliotek i Oxford, og Winding forblev her et Aar (til den 2. September 1635). I flere Henseender betegner dette Ophold vistnok Højdepunktet i hans Studierejser. Han befandt sig aabenbart særdeles vel i den gamle Universitetsstad og ønskede at kunne blive her

¹ Ph. 153.

² Ph. 204 (J. P. W. »raræ eruditionis et Virtutis absolutæ viro«).

³ Ph. 108 (24. August 1634). — Jvfr. E. WRANGEL, anf. Skrift S. 65, 74—5, 77—9.

⁴ Ph. 82 (26. August 1634). — Jvfr. A. J. VAN DER AA, Biographisch woordenboek der Nederlanden, VII, 270—73. JOH. ØSTRUP i Salmonsens Konversationsleksikon, 2. Udg., VII, 442; IX, 871. Om Golius' Forbindelser med Danmark jvfr. OLAF WORMII Epistolæ II, 648, 672, 673, 848.

til sin Dødedag. Navnlig har han vel — som saa mange før og senere — følt sig tiltrukket af det berømte Bodleianske Bibliotek, der bl. a. rummede talrige orientalske Haandskrifter. Vi ved i hvert Tilfælde, at han sluttede Venskab med Bibliotekaren ved dette JOHANNES VERNULIUS (egt. Jean Verneuil), en fransk Emigrant, der af religiøse Grunde var flygtet fra sit Fædreland til Oxford, hvor han gjorde sig fortjent som en lærd og tjenstvillig Biblioteksmand.¹

Desuden vandt Winding andre Venner blandt engelske Magistre, hvoraf han nævner nogle i sit Vita. De søgte hans Undervisning i Hebraisk, hvad der vel tillige har betydet en kærkommen Indtægtskilde for ham. Det er saaledes gaaet ham, som allerede Chaucer havde sunget om sin Oxford-scholar:

And gladly wolde he lerne, and gladly teche.²

Forøvrigt viser hans Philotheca, at han her — som i Groningen — især har været knyttet til en Kreds af tyske Studerende.

Under disse Omstændigheder var det Winding lidet kært, at han i Foraaret 1635 fik Breve fra sin Fader og fra Kansler Christian Friis, der havde tiltænkt ham en Stilling som Skolemand ved Herlufsholm eller i Sorø. Der var nu ikke andet at gøre end at tage Afsked med Oxford og drage til London og Harwich for at søge Skibslejlighed til Danmark. Imidlertid maatte han i otte Uger ligge stille og vente paa gunstig Vind. Da den ikke indfandt sig, besluttede han for denne Gang at opgive Hjemrejsen og vende tilbage til Oxford.

Han var ikke langt fra at opfatte det som en Slags Gudsdom: Forsynet, der fra Moders Liv havde bestemt ham for en anden Løbebane, gjorde Velyndernes Forsøg paa at føre ham hjem til intet ved at hindre Skibslejligheden. Forøvrigt befandt han sig i en splittet Sindsstemning. Han vidste, at hans Hjemrejse ønskedes af hans Forældre og Venner i Fædrelandet, medens han omvendt følte, at de fremmede, han færdedes iblandt, og som nu havde vundet ham meget kær, nødigt vilde lade ham rejse.

Hvor yndet han har været i Oxford, kan man se af en Række Indførsler i hans Philotheca netop fra April Maaned 1635. Aaben-

¹ Ph. 97. Jvfr. W. D. MACRAY, *Annals of the Bodleian Library*, Oxford, 1868, S. 73—4, 341.

² GEOFFREY CHAUCER, *The Canterbury Tales* (W. W. Skeat), Oxford 1949, S. 8.

bart har en Del af hans Venner — flest rent tyske, men ogsaa enkelte danske og holstenske — saa ugerne villet skilles fra ham, at de har ledsaget ham til London for at være sammen med ham til det sidste.¹ Blandt dem var den senere hertugelige Rentemester paa Gottorp, Dr. jur. EBERHARD WEIDENKOPF († 1656).²

Winding slog sig saaledes igen for en Tid til Ro i Oxford, og saa langt fra at være stækket i sin Rejselyst lagde han Planer om at drage til Frankrig og Italien. Men i Høsten 1635 kom der paa ny Brev fra hans Fader, der krævede, at han nu skulde opgive alle videre Rejseplaner og paaskynde sin Hjemrejse, om han ønskede at se ham i Live (salvus). Nu maatte det derfor være Alvor. Det var Winding en Hjertens Sorg at skulle forlade det Sted, hvor han saa gerne havde villet dvæle længere, og saare nødigt løsrev han sig fra de udmærkede Lærere og Venner, han havde vundet. Antagelig har Faderens Brev naaet ham i August 1635, thi i Dagene mellem den 27. August og den 1. September er i Oxford daterede en Række Afskedsord i Philotheca. Snart efter var han i London, og derpaa tog han til Gravesend. Gunstig Skibslejlighed tilbød sig nu, og den 16. September 1635 gensaa Winding sit Fædreland. Med Rette siger han, at hvad han i For-aaret forgæves havde søgt at opnaa i otte Uger, det lykkedes nu for ham paa otte Dage.

Naar Winding viste saa stor Ulyst til at bryde op fra Oxford, staar det formodentlig ikke blot i Forbindelse med, at gode Studieforhold og Venskabsforbindelser holdt ham tilbage, men maaske ogsaa med, at han kan have været fængslet af Baand af en mere sart Natur. Mærkeligt er det i hvert Fald i hans Stambog midt mellem alle de høj lærde Visdomsord paa mange Sprog at finde et Blad, beskrevet med en lidt stiv, men fast Haand, der har indført disse Linier:

A cowardly louer shal neuer haue a
faire sweet heart
Sir
This few words shall

¹ Ph. 205 b (25. Marts 1635), 207, 95, 203, 143, 65, 63.

² Ph. 138. Om Weidenkopf jvfr. J. MOLLER, *Cimbria literata* II, 964. Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins XIV, 246—7. — Baade Weidenkopf og en vis Vitikindus Husius indskrev sig paa ny i Oxford (Ph. 137 b, 205 b).

be as witnesses to giue a faith-
full testimony of the loue I
beare you: A O¹

18. Venligt blev Jens Winding modtaget i Helsingør af sine Slægtninge, og han drog saa videre til København, men her fik Piben en ganske anden Lyd. Hos den ældre Biskop Resen og hos dennes tro Følgesvend Jesper Brochmand mødte han stor Forbitrelse, idet de bebrejdede ham, at han ikke havde taget Hensyn til deres gentagne Breve og derved været ulydig mod en guddommelig Kaldelse til et Embede. Overvældet af denne Behandling lukkede den unge Mand sig inde i sit Logi en Uges Tid, da han uventet blev kaldt til Kansleren Christian Friis for at gøre Regnskab for den Rejse, han havde foretaget med offentlig Støtte. Som den gennemdannede Mand Kansleren var, underholdt han sig paa den artigste Maade med Winding om Forholdene ude i den store Verden. Denne fyldtes derfor naturligt nok med den største Beundring for den Lærdom og Humanitet, han mødte hos Kansleren.

Ikke uden Grund kunde han nu tro, at alle mørke Skyer var fejjet til Side, og begav sig sammen med sin Fader over til Malmø for at fejre en Halvbroders Bryllup. I otte Dage levede han her i Herlighed og Glæde, men da han kom tilbage til København, mærkede han snart, at han var kommet fra Asken i Ilden. Baade hos Kansleren, Resen og Brochmand fik han — som han siger — en blytung Vrede (*plumbeæ iræ*) at føle. De havde aabenbart troet, at den rejselystne unge Mand havde villet benytte Lejligheden til endnu en Gang at drage ud af Landet. Misundere havde desuden pustet til Baalet, og den gamle Poul Jensen Kolding maatte gaa til Kansleren for at bede om godt Vejr.

Det lykkedes da ogsaa at stille ham tilfreds, Sønnen blev straks igen kaldt til Christian Friis, og der udspandt sig nu en højst karakteristisk Samtale mellem dem. Da Kansleren havde spurgt, om det ikke var bedre at tjene Gud i sit eget Land end i

¹ Ph. 138 b. — Det er fristende hermed at sætte i Forbindelse en Indførelse paa den foregaaende Side af den førnævnte EBERHARD WEIDENKOPF, der først paa Italiensk har skrevet »La virtù ha degna sepoltura per tutto«, derefter er slaaet over paa Fransk »Ung bon marriage payera tout« for derpaa at fortsætte paa Latin »sed cautus esto, Nam« og slutte paa Spansk »Casar y perder se vien todo en un dia« (Ph. 138).

det fremmede, svarede den unge Mand, der tydeligt nok havde udviklet sig til ikke saa lidt af en Verdensborger, med at citere et berømt Ord hos Cicero:

patriam esse ubicunque bene est.

Denne Udtalelse faldt i høj Grad Kansleren for Brystet, og i heftige Ord gennemheglede han nu Winding for hans Uforstand og ringe Hensyntagen til Slægtnings og Velynderes Omsorg. Ensidigt drevet frem af et Sind, der elskede og higede efter det fremmede, var han i Virkeligheden ude af Stand til at dømme om det, han tragtede efter. Jens Poulsen Winding blev nu bragt til Tausshed. Han fandt det upassende at tage til Genmæle og besluttede at bøje sig for en saadan Stormands Dom. Kansleren gav ham derefter Befaling til efter nærmere Tilsigelse fra Jesper Brochmand at indstille sig til en offentlig Prøve ved Universitetet.

Den 5. November 1635 undergik Winding da denne Prøve og det med stor Berømmelse, som man kunde se af Universitetets (desværre ikke bevarede) Testimonium, som opvakte manges Misundelse. Næste Dag blev han atter kaldt til Kansleren, der paalagde ham at overbringe dette Vidnesbyrd tillige med et Brev til Biskop HANS MIKKELSEN i Odense, der skulde anvise ham den for ham bestemte Stilling.

Faa Dage senere tiltraadte Winding Rejsen til Odense. Biskop Hans Mikkelsen kom næsten ud af Fatning ved Kanslerens Brev, men turde ikke modsætte sig den høje Øvrigheds Vilje og beskikkede Jens Winding til Professor i Teologi (Lector theologiae) ved Gymnasiet i Odense.¹ Med denne Begivenhed slutter Windings Rejseberetning.

19. Den nye Lector theologiae, som nu kom til Odense, var uden Tvivl en usædvanligt veluddannet Mand. De syv—otte Aar, han havde tilbragt paa Studierejser i Europas forskelligste Egne, maa sikkert i høj Grad have udviklet ham. Hans aandelige Horizont er blevet udvidet, og de mange Aars indtrængende Studier har utvivlsomt bibragt ham en betydelig Lærdom inden for de Fag, der især havde hans Hjerte, de orientalske Sprog. Hans

¹ Det var da ikke underligt, at den gamle Poul Jensen Kolding folte sig kaldet til (den 28. November 1635) at sende Kansleren en Takkeskrivelse i Anledning af Sonnens Forfremmelse (jvfr. her Tillæg Nr. 2).

Philotheca vidner derom. Det er ikke blot de talrige nærmere Venner og Studiefæller, der i venlige og smigrende Ord taler om hans Indsigt paa dette Omraade, men ogsaa Tidens kyndigste Mænd er fulde af Lovord om det samme.

Man har da ogsaa herhjemme vidst at skønne paa dette. Den Stilling, der ved Kansler Christian Friis' Gunst var tiltænkt den kun 26aarige Lærde, var baade ærefuld og indbringende. Fra gammel Tid havde der i Odense som i andre Stiftsstæder været ansat en Lector theologiæ, som især havde til Opgave at holde teologiske Forelæsninger for de ældre Latinskoledisciple. Da der nu 1621 blev stiftet et saakaldt Gymnasium, blev Lektoratet inkorporeret i denne Institution, og Indehaveren deraf gjort til »Professor theologiæ«, almindeligvis dog kaldt »Lector«.

Baggrunden for Stiftelsen af Gymnasier (Katedralcollegia) i Stiftsstæderne var Klagerne over, at de unge kom alt for utilstrækkeligt forberedte fra Skolerne til Universitetet. For at raade Bod paa denne Nødtilstand fandt man da paa at indskyde et Mellemed mellem Skolerne og Universitetet. Ved Stiftelsen af Gymnasiet i Odense havde foruden Kansler Christian Friis især Holger Rosenkrantz den Lærde, den Gang Lensmand paa Odensegaard, og Stiftets energiske Biskop Hans Mikkelsen været virksomme. Fra Regeringens Side fulgte man med Interesse denne ejendommelige Nydannelse i vor Skolehistorie, og flere private viste paa rundhaandet Maade deres Gavmildhed. Helt kom den dog næppe til at svare til Forventningerne, hvorfor Kongen den 17. Maj 1639 fandt sig foranlediget til at udstede en ny Fundats for Gymnasiet. Til de tre Professorater, man havde oprettet 1621, føjedes nu et fjerde, og der blev fastlagt meget detaillerede Regler for Stiftelsens hele Virksomhed.¹

Det var ved denne Lærestalt, at Jens Poulsen Winding nu kom til at virke Resten af sit Liv, i en lille Snes Aar. Hans Stilling var anset, 1639 blev det saaledes udtrykkeligt fastslaaet, at Lector (Professor) theologiæ skulde have Rang umiddelbart efter Biskoppen, over Sognepræsten ved St. Knuds Kirke.² Han indtog saaledes fra nu af den næstøverste Plads inden for Byens og Stiftets

¹ J. C. BLOCH, Den Fyenske Geistligheds Historie I, 245—9, 250—1, 252—66. HANS DE HOFMAN, Fundationer V, 21 ff. J. OSKAR ANDERSEN, Holger Rosenkrantz den Lærde S. 178 f.

² Tidligere havde han haft Rang efter Provsten ved St. Knuds Kirke jvfr. Kongebrev af 8. Decbr. 1635 (H. F. RØRDAM, Danske Kirkelove III, 251).

Gejstlighed. Hans Embedsindtægter synes at have været rundelige, ikke mindst da det 1621 var blevet bestemt, at Lectoren tillige skulde være Sognepræst i det nærliggende Aasum Sogn (som allerede 1572 var blevet knyttet til det gamle Lektorat). Han skulde dog her holde en residerende Kapellan til at bestride de løbende Forretninger. Selv synes Winding nu og da at have prædiket i Aasum, saaledes 1638 ved en Bispevisitats.¹

Foruden de regulære Indtægtskilder blev der ved flere Lejligheder tilstaaet Winding ekstraordinære Benaadninger. F. Eks. fik han 1637 tillagt 60 Bønderlæs Ved af St. Knuds Klosters Skove ud over, hvad der tidligere var tillagt ham af samme Skove, og s. A. bevilgedes der ham for hans Livs Tid Kirketienden af Aasum Kirke (mod en Afgift til Kirken). Som et Vidnesbyrd om, at man i det hele taget har sat Pris paa ham kan ogsaa nævnes, at han allerede 1638 vistnok fik Fritagelse for den byrdefulde Forpligtelse til at udstede Testimonier for Gymnasiasterne, naar de skulde dimitteres til Universitetet.²

Hvorledes Winding har bestridt Embedet som Lector, vides ikke i Enkeltheder. 1621 var det alene den teologiske Undervisning, der var blevet overdraget Lectoren, men 1639 fik han tillige Pligten til at meddele Begyndelsesgrundene i Hebraisk, hvad der sikkert ikke har været ham ukært.³ Hans Hovedopgave var dog at docere Teologi. Fundatsen af 1639 er i saa Henseende meget oplysende. Fire Gange om Ugen skulde Lectoren holde Forelæsninger Kl. 6—7 $\frac{1}{2}$, derpaa efter Kl. 9 høre Disciplene i det gennemgaaede Stof. Først og fremmest skulde han lægge Vægt paa at give en dogmatisk Fremstilling (*loci communes*) med tilhørende Bevissteder af Skriften (*dicta Scripturarum*). Senere skulde Disciplene paa Grundlag af den oldkirkelige Krønikeskriver Sulpi-

¹ H. F. RØRDAM, Danske Kirkelove II, 171 Samlinger til Fyens Historie og Topographie VII, 130. — Den 30. December 1635 aflagde Winding Præsteeden til Biskop Hans Mikkelsen (Kirkehistoriske Samlinger 3. R. V, 128). — 1621 bestemtes hans Lønning til — foruden Præstekaldet — 24 Tdr. Rug, 36 Tdr. Byg, 12 Lam, 34 Gæs, 24 Par Høns, 40 Læs Ved (Hans de Hofman, Fundationer V, 8). Hertil kom en Residens, der, da den 1637 var stærkt forfalden, delvis blev restaureret paa Kongens Bekostning (Kancelliets Brevbøger 1637—39, udg. af E. MARQUARD, S. 256).

² Breve i Fyens Bispearkiv, Odense Gymnasiums Breve 1560—1785. Jvfr. Kancelliets Brevbøger 1637—39, udg. af E. MARQUARD, S. 256. Samlinger til Fyens Historie og Topographie VII, 121 (jvfr. H. DE HOFMAN, anf. Skrift V, 28, hvor det fastslaaes, at det er Professor lingvæ Latinæ, der skal udstede Testimonier).

³ 1641 paatog Winding sig yderligere at undervise Biskoppens Son Henrik i Hebraisk (Fyenske Saml. VII, 191).

cius Severus og Skriften i friere Form paa Latin gengive den hellige Histories Beretninger. Saaledes haabede man paa een Gang at tilgodese religiøse, historiske og sproglige Formaal. En Dag om Ugen (om Onsdagen) skulde Disciplene udarbejde en Tale paa Latin over et af Lectoren opgivet Emne. De mere fremmelige kunde dog faa Lov til at gøre en lille Tale paa Græsk.

Hvorledes den Teologi har været beskaffen, som Jens Winding foredrog, foreligger der ingen Efterretninger om. Antagelig har det været ortodoks-luthersk Skoleteologi, som det var at vente af en Mand, der havde været Jesper Brochmands, Johann Hülsemanns og Coelestin Myslentas Discipel. Kort før Lektoratet 1635 skulde besættes, havde Biskop Hans Mikkelsen til Kansler Christian Friis skrevet, at det nu gjaldt om til denne Stilling at faa en Mand, der ikke afveg »en Tøddel fra den ortodokse Tro, som vi beken-der«. ¹ Da den strengt retroende Biskop, der var øverste Tilsynsførende ved Gymnasiet, aldrig har ytret Misfornøjelse med Windings læremæssige Standpunkt, har dette sikkert virket tilfredsstillende.

Som øverste Lærer ved Gymnasiet kom Winding naturligvis til ogsaa at deltage i administrativt Arbejde vedrørende dette. Han maa saaledes oftere have været nærværende ved Examina, Translationer og økonomiske Forhandlinger. ² Ubetinget behageligt har det kollegiale Forhold næppe altid været. Den 9. November 1640 fortæller Biskop Hans Mikkelsen i sin Dagbog, at Professorerne efter langvarig Forhandling endelig blev forsonede og gav hverandre Haandslag paa oprigtigt Broderskab og Enighed. ³ Der maa derfor være gaaet en Periode af Uenighed forud. Fra 1644 har man en Beretning, ført i Pennen af Winding, om et Optrin, der var ved at udvikle sig til et korporligt Slagsmaal mellem Biskoppen og en af Professorerne, ⁴ og 1652 maatte den følgende Biskop Laurids Jacobsen Hindsholm foreholde baade Professorer og Gymnasiaster Fundatsens Bestemmelser og formane dem til at respektere deres Pligter. Ogsaa Gymnasiasterne kunde saaledes volde Bekymring. 1637 hører vi om Gymnasia-

¹ Fyenske Saml. X, 229.

² Jvfr. Fyenske Saml. VII, 165. Kirkehistoriske Samlinger 4. R. II, 663, 668, 672, 681.

³ Fyenske Saml. VII, 175.

⁴ Fyens Bisparkiv, Odense Gymnasiums Breve 1560—1785, Beretning af 1644 25. April.

sternes Gadeuorden om Natten, 1640 om natligt Indbrud i Gymnasiet, 1652 klages der over, at Gymnasiasterne drak sig drukne.¹

Hvad Windings private Tilværelse angaar, synes han snart at være kommet til at høre hjemme i det velhavende Odense-Bourgeois. Til Biskop Hans Mikkelsen stod han i et godt Forhold. Jævnlig er der i Biskoppens Dagbog Tale om Gæstebud i Bispegaarden, hvor Winding var med, eller hos ham selv, hvor han trakterede Biskoppen til Middag eller Frokost.² Den maaske noget ensformige Tilværelse i Odense blev nu og da afbrudt af Rejser. 1641 var han i Jylland til et Bryllup, af og til i København, hvor han besøgte sin gamle Velynder Kansler Christian Friis. En sorgelig Anledning havde hans Rejse til Sjælland i November Maaned 1640, idet han maatte begrave baade sin Fader og Moder, der døde med faa Dages Mellemrum.³

Allerede den 28. August 1636 var Jens Poulsen Winding i Odense blevet gift med den 24aarige KAREN HANSDATTER BRUUN, der først havde været gift med Stifts- og Regiments skriver Peder Rasmussen (Balslev) († ca. 1632).⁴ Gennem hende førtes han yderligere ind i Byens Patriciat. Antagelig har han faaet betydelige Midler med denne formuende Enke, der bl. a. ejede en Gaard ved Flakhaven. Senere nævnes Winding som Ejer af forskelligt Jordegods og Ihænderhaver af Pantebreve paa ikke smaa Beløb.⁵ Med Karen Bruun fik Winding fire Børn, hvoraf det bekendteste blev Lic. jur. PEDER HANSEN WINDING, † 1684 som Ejer af Lammehave i Fyen og Assessor i Kancellikollegiet, som Faderen en litterært dannet Mand.

Foruden at røgte sin Embedsgerning har Winding levet et stille Liv, helliget sine kære Studier. En Beretning, der stammer fra Odense-Tradition, synes at vidne om næsten overdreven Studier.⁶ Forøvrigt satte hans lærde Sysler ingen synlige Frugter.

¹ Kirkehistoriske Samlinger 4. R. II, 673. — Sst. S. 666. Fyenske Saml. VII, 109, 165.

² Fyenske Saml. VII, 99, 125, 143, 144, 148, 156, 157, 158, 162, 170, 188.

³ Fyenske Saml. VII, 190, 130, 137, 174. — BJØRN KORNERUP, Til Minde om Holger Fr. Rørdam S. 62.

⁴ Fyenske Saml. VII, 99. IX, 247 ff. Jvfr. Personalhistorisk Tidsskrift 3. R. VI, 82.

⁵ Fyenske Saml. X, 271, (272), 276, (302), 319.

⁶ Landsdommer JACOB BIRCHEROD († 1737) fortæller i sine genealogiske Samlinger (Kall, Fol., 130 S. 351—2) følgende: »Her maae jeg fortælle een lystig passage om denne Mag. Jens Poulsen og hans første hustrue. Det var hans sædvane, at hand vilde sove allene i sit Kammer, det blev hustruen Kiæd af, hun stoad ofte op om natten, og med sin pude under armen gik til hans dor, bankede paa, og

Kun kan det nævnes, at han 1637 disputerede for Magistergraden, og at det berettes, at han søgte at drage Nytte af sine Sprogkunderskaber ved Bibeloversættelsesarbejde.¹ Maaske stammer en Gen-givelse af nogle af Davids Psalmer, der findes indført i det Hefte, som ogsaa rummer hans Vita, fra ham.² Det indeholder desuden nogle latinske Bønner, der er skrevet med hans Haand.

1639 laa Jens Poulsen Winding dødelig syg,³ men maa dog have rettet sig igen. Først den 21. Juni 1655 Kl. 7,45 afgik han ved Døden i Odense, 46 Aar gammel, og den 29. Juni blev han bisat i sin Hustrus Familiegrav i St. Knuds Kirke sst.⁴ En lidt senere Professor ved Gymnasiet LAURIDS LUJA, der har skrevet denne Institutions Historie til Dels med Benyttelse af den lokale Tradition, har ment at kunne berømme ham for Rettroenhed, Veltalenhed og stor Lærdom i de østerlandske Sprog.⁵

Trods al Velgang og al Hæder, der blev Jens Poulsen Winding til Del i hans Embedsaar, virker hans senere Tilværelse som en Skuffelse. Eventyret i hans Liv var til Ende. Som ung havde han i Udlandet lært, at Himlen andetsteds kunde hvælve sig højere over Ens Hoved end i Resens og Brochmands Danmark, men hans egen Udvikling synes stækket. Ikke desto mindre bliver hans Vita med Beretningen om den lange Studiefærd i det fremmede dog altid mærkeligt. Det er Vidnesbyrd — et blandt adskillige andre — om den uslukkelige Lærdomshunger, der drev saa mange af det 17. Aarhundredes danske Akademikere til at søge Uddannelse i den europæiske Kulturverden.

begjærte at lades ind. Hand vilde ikke, hun tilbød ham saa meget Riinsk viin, som hand Kunde drikke, dette frugtede intet. Hun bød ham 50 Rdl. til bøger, og derefter lugte hand hende op. Imidlertid erindrede hun sin pige, som saae dette, og siden har gjort det bekiendt, at hun skulle bede Gud bevare hende fra slig een Mand.« — Karen Bruun († 1662) blev efter Windings Død gift med hans Eftermand som Professor Jørgen Bertelsen Taulov († 1680).

¹ Kjøbenhavns Universitets Matrikel, udg. af S. Birket Smith, I, 140. L. LUJA, Statua honoris erecta Gymnasio Othiniensi Regio, Hafn. 1725, 4°, p. 31.

² Jvfr. S. 46. Disse Oversættelser er ikke omtalt i Rørdams Afhandling om »danske Bearbejdelser af Davids Psalmer i 17de Aarhundrede« i Kirkehistoriske Samlinger 2. R. I, 538 ff. (jvfr. især S. 583).

³ Fyenske Saml. VII, 139.

⁴ Optegnelse i Series pastorum i Aasum Kirkebog. C. T. Engelstoft formoder (Fyenske Saml. IX, 249), at Winding er begravet i sin Sognekirke i Aasum.

⁵ L. LUJA, anf. Skrift p. 31.

Vita
Joannis Pauli Windingii

Ego
Joannes Pauli
Windingius,

Natus sum Windingi Dresselbergiorum in Selandiâ¹, Anno ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνσαρκώσεως² 1609, die 1mo Augusti circiter IX vespertin.³ Proavum habui prudentissimum virum Paulum Joannis urbis Coldingensis senatorem⁴: Avum Joannem Pauli, urbis ejusdem senatorem consultissimum, et Serenissimo Danorum Regi Friderico II â vectigalibus⁵: Patrem virum admodum reverendum et clarissimum, M. Paulum Jani, illustris Herlovianæ Scholæ Pastorem et Præsidem, nec non Flakebergensium in Selandiâ Præpositum quondam, ah quondam! vigilantissimum ac fidelissimum⁶: Matrem piam, prudentem et honestam Matronam Johannam Petri filiam.⁷ Quî vitæ meæ luctuosæ satores, veræ vitæ Jesu Christo me per παλιγγενεσίας lavacrum cum inseruisent, enutriverunt fidelissimè ac in sincero DEI timore educarunt constantissimè. Quartum ætatis annum agentem custodiæ et curæ me commiserunt privatorum præceptorum, quibus in paternis ædibus usus sum in Annum 1619⁸: quo in numerum illustris Herlovianæ scholæ discipulorum receptus, septennium, et quod excurrit, ibidem militavi sub viris Clarissimis et excellentissimis, M. Jacobo Brochmanno, νῦν ἐν ᾿αγίοις⁹, M. Johanne Resenio, nunc Theologiæ doctore et Professore,¹⁰ M. Nicolao Pauli hodie itidem Sanctæ Theologiæ doctore et Professore,¹¹ M. Christophoro Holbeccio, piæ memoriæ,¹² et M. Viehmanno Hasebardo, Ecclesiaste et Præposito Hauniensium integerrimo.¹³

Optimo optimi hujus literariæ [scholæ] ducis testimonio me stipatum, parentes desideratissimi ad Academiam Hauniensem studiorum gratiâ Anno ætat. XVII, æræ Christianæ 1626, amandarunt. Heïc mox â clarissimis Academiae Professoribus ad depositionis ritum die XIV Octobr. admissus, studiosorum matri-

culæ meum dedi nomen¹⁴; Rectore Reverendissimo Viro D. D. Johanne Resenio, Selandorum Episcopo eminentissimo,¹⁵ et Decano Spectabili M. Petro Gelstrupio,¹⁶ qui singulari me excipiens humanitate, gratiarum actionem metricè habendi honorem¹⁷ inter majores natu pusillo mihi detulit, ac in suæ erga me benevolentia testimonium Trifolio Politico me donavit.¹⁸ Hoc in studiorum Emporio, hospite et studiorum direttore usus M. Johanne Resenio,¹⁹ substiti in Anni recuperatæ salutis 1628 Aprilem: quo è suavissimorum parentum complexibus dimissus in Belgium abij, comite M. Johanne Suanningio,²⁰ hodie Lingvarum orientalium in Hauniensi Academiâ Professore, et rerum mearum fideli inspectore Petro Severini Egtvadio, beatæ memoriæ.²¹ Hujus enim fidei me parens dulcissimus commissum voluit, id serio et semper curans, ne eo tempore etiam adolescens pravorum hominum commercio, aut heterodoxorum inquinaretur opinionibus; nimirum, Omnis in hoc gnato consistit cura parentis, ut tandem filij rectè educati ac instituti ministerio senectus foveatur. In Belgium ita faustis vialibus delatus, Amstelodamum XIV die Maij appuli: inde Lugdunum abij.²² Sed verò inclytâ hac Academiâ certas ob causas relictâ, Franequeram in Frisiâ me contuli,²³ nominis famâ excellentissimi D. Sixtini ab Amma, Lingvarum orientalium Professoris ibi celeberrimi,²⁴ potissimum exstimulatus. Biennium hæc integrum agens, conversatione et institutione familiari utebar dicti Sixtini, nec non Dñi Georgij Pasoris, Lingvæ Græcæ Professoris solertissimi²⁵: de quibus asseverare illud audeo, fuisse ipsos, totius Academiæ Franequeranæ lumina et columnina. In Mathematicis præceptores ibidem nactus sum celeberrimum Metium,²⁶ et D. Bernhardum Schotanum²⁷: quorum hic frequenti me complectebatur humanitate.

Anno 1630 cis festum Paschatos mihi in Galliam è Belgiô cogitanti, à charissimo parente transportantur literæ, quibus reditum in patriam suadet. Rebus itaque meis compositis, itineri me accingo, paternis parens monitis, et ratus, nihil esse iniquius, quam optimo reluctari parenti. Itineris comitem sortitus sum fidum illum Achatem Johannem Suanningium, qui unâ mecum vectus navi in patriam pridie Ascensionis Domini²⁸ rediit.²⁹

Sic numine propitio ad desideratissimos parentes reversus, actutum Hauniam adij. Hæc me ubi benevolè excepisset excellentissimus Dnus D. CASPARUS Brochmannus,³⁰ ad magistralem invi-

tavit laurum. Honorem hunc renuenti locum inter stipendij Regij Competitores³¹ primum dedit. Hujus enim impetrandi gratiâ in patriam, parentum jussu, redieram. Primæ ergò cum M. Jacobo Canutio³² velitationi dictus est XXX Junij dies, quo ille respondentis, ego opponentis sustinui partes. Secundo certamini designatus est VII Julij, quo ille opponentis, ego respondentis divina ope tutatus sum partes, sub præsidio Reverendiss. et eminentissimi Doctoris Caspari Brochmanni.³³ Examen tertium â Theologicâ et Philosophicâ facultate institutum VIII Julij sustinui, quo divino numine favente regium obtinui stipendium.³⁴

Hauniâ ad parentes digressus in superiorem Germaniam ire mecum statui. Ah verò interveniente luctuoso sororis meæ obitu in XXIX Augusti³⁵ intra parentum delitui parietes, quo Nestvedîâ solvens IV Septemb. Lubecam appuli: jnde lustratis aliquot inferioris Germaniæ oppidis versus Wittenbergam per Marchionatum Brandenburgicû iter institui difficile et periculosum, utpote inter turmas Cæsareanas et Suecicas peractum, â quibus non semel iniquè vexabar et κενταυρικῶς excipiebar. Ita per varios casus, per tot discrimina rerum tendens Wittenbergam, celeberrimam urbem 12 Septemb. ingredior, in quâ bonarum artium facturus commercium in XXI Septemb. Aⁱ 1631³⁶ commorabar: familiaritatè potissimum usus Doctoris Hulsemanni Theologiæ Professoris,³⁷ M. Trostij lingvarum Orientalium,³⁸ et M. Frankenbergeri historiarum Professoris,³⁹ et hospitis mei, M. Christiani Reinhart insignis Mathematici et Philosophiæ adjuncti,⁴⁰ et M. Welsteinij familiaris et amici mei optimi,⁴¹ quorum amicitîâ et consuetudine diutius non sine delectamento usus fuisset, nisi pestifera lues, quæ urbem invaserat, ac omnis belli moles in Saxoniam superiorem emigrans, abitum mandasset. Proinde ubi insigniora aliquot Saxonici et Anhaltini tractus oppida vidissem, rectâ Lubecam regredior, ut conscensâ navi in patriam remearem amantissimi parentis nutu et arbitrio per literas mihi declarato. Cuius voto, licet nonnihil ægrè, satisfeci: quippe qui arbitrabar subitum istum in patriam reditum studiis ac rebus meis esse intertimento. Enimverò Nestvediam fausto Neptuno XVIII Octob. appuli, atque ibi exceptus suavissimè dierum quatuordecim decursu, non sine utriusque parentis gemitu et injussu Helsingoram adij, animô navem, quæ in Angliam tenderet, conscendendi. Aderat interea Anglicana ê voto navis, cui me X Novemb. im-

pono: at non sine bonorum et valetudinis jacturâ ac discrimine. Etenim cum XI Novemb. Helsingorâ solvissemus, in altum delati dimicantibus inter sese fluctibus, atque omnibus obscurâ nocte naufragium minitantibus, hinc et inde periculosiss[is]me jactabamur. Tandem autem pulvinis circa Angliam illisam navem, cum vitæ nulla appareret spes, nautæ DEO et verbo commiserunt, ut eò, quò benignissimus, deductos voluit, traheremur. Itaque vehementi adèò excitatâ tempestate, ut ventorum apertis carceribus unâ vi omnes viderentur emissi, famoso post triduum Bowenbergenſi pulvinari⁴² imponimur: ubi cum biduum, desperatâ salute, mansissemus, quicquid portabat navis, Neptuno dabatur. Sed verò cum exonerata navis vehementissimi Africi tumorem diutius sustinere, utpote jam quassata, non posset, obscurâ nocte horrendis fluctuum montibus jam alta usque ad sidera, jam ima usque ad tartara navem deprimentibus, nec non præsentissimam mortem minitantibus, pridie Dnic. 1mæ Advent.⁴³ singulari DEI BENIGNISSIMI auxilio omnes incolumes in terram deportamur, eodem prorsus miraculo, quo Paulus cum suis, salvus et incolumis evasit, Act. XXVII.⁴⁴ Quod cum intelligeret vir pietati consecratus, patris instar colendus, M. Paulus Paulinus Ecclesiastes Coldingensis,⁴⁵ literis testatus est, me â naufragio periculosissimo ac faucibus mortis mirabiliter divinâ providentiâ esse conservatum. Cui ego, Laus, honor et immortalis gloria potentissimo et benignissimo יהוה DEO, qui me mortalem ad meos reducere dignatus est. Ô TU BENIGNISSIME DEUS porrò qui potes me mortalem serva, et ut cum Nehemiâ⁴⁶ loquar, זכרה-לי לטובה Amen.

Cæterum, admirando DEi munere Westervicum in Cimbriâ deportatus, rectâ ad parentes charissimos regredior. Quorum obtutui cum offerer, lacrymandus iter periculos[is]simum, quod ipsis reluctantibus sponte meâ ingressus fueram, distinctè enarravi: ipsis non tam crebro ingemiscentibus, quam DEO clementissimo summas pro incolumitate meâ fundentibus gratias. Interim apud eos â XVIII Decembr. usque ad vicesimum octavum diem Martij Aⁱ 1632 diversatus sum, quo die Nestvediâ solvens, celebrem Pruterorum Academiam Regiomontum XIX. die Aprilis fausto, DEO sit gratia, appuli.⁴⁷

Heic â plusculis, mihi jam pridem in Germaniâ et Belgio familiarissimis, amicissimè exceptus, in XXVII diem Septembris substiti. Familiarem vero mihi interea habui virum eminentis-

simum, Theologiæ ac lingv. Orientalium peritissimum Dominum D. Mislentam,⁴⁸ qui cum me, alias peregrinum et quasi proselytum, sincerè amaret, de meliore notâ me Heroi amplissimo et illustrissimo, Dno Georgio à Sauken, Serenissimi Electoris Brandenburgensis Ducatus Borussiæ supremo Consiliario et Cancellario commendavit. Enimverò, huic literatorum patrono, literarumque amatori nobilissimo commendatus, in numerum nobilissimorum Cancellistarum referor, qui in Poloniam dictum generosiss. dominum Cancellarium, tum Electoris Brandenburgici constitutum Legatum, comitarentur. Quam honestissimam conditionem cum aspernari nullo pacto possem, nobilissimo me adjungo comitatu, ac viam versus Ortelsburgam in limine Masoviæ sitam urbem progredior. Inde per plusculas Mazoviæ urbes profectus, Warsaviam cum comitibus exoptatissimis XVI die Octobris perveni. Aderat tum illic electus Polonorum Rex Uladislaus⁴⁹ Sigismundi tertij filius, qui ut Pontificis Romani, Imperatoris, Regis Hispaniarum, Gallorum, Angliæ, Nec non Suecorum, aliorumque principum Legatos benignè excepit: ita nostrum Georgium à Sauken singulari prosecutus est favore, dum non modo amplissimis donavit muneribus, sed et eum, nomine Ducis sui, *investituram* petentem,⁵⁰ et sub dio in Consessu universæ Lithuanæ, Masoviæ et Poloniæ nobilitatis perorantem audivit. Idem ille illustrissimus à Sauken cum me in Borussiam reducere non posset, præclarâ me ornatum commendatione, absit invidia dicto, volentem à se dimisit. Cracoviam namque proficisci constitueram, non tam ut illustrem illic Academiam contemplerer, quam ut defuncti Regis Sigismundi ejusque conjugis Reginae funebrem pompam⁵¹ oculis usurparem. Warsaviâ ergò relictâ, ipsâ die Martini, novo me accingo itineri. In itinere autem periculoso comitem habui excellentissimum et amplissimum virum Johannem Abrahamum Poëmeren, hodie inclytæ Norinbergensium Reipub. secretarium.⁵² Qui cum à meo divelli latere nollet, ubi Poloniæ metropolin Cracoviam devenissemus, in Russiam mecum ire decrevit. Sed verò, postquam magnis itineribus Russiæ fines Poloniæ conterminos vidissemus, à gente civilitatis ignarâ duriusculè excipimur. Quâ re moti revocamus gressum et nobilissimum emporium Lublinum, urbem amplissimam, Judæis doctissimis refertam visitamus. Paucis hic commorari diebus volupe fuit.⁵³ Inde digressi, de novo instituendo per Hungariam in Austriam et Italiam itinere cogita-

mus. Ast cum in oppido Barthus Hungariæ primo,⁵⁴ per famulum et interpretem nostrum cognovissemus, meditari profligatissimæ vitæ quosdam homunculos necem nostram, non sine animi motu rursus in Poloniam regredimur atque difficili satis itinere Cracoviam⁵⁵ redimus, lustratis interea arcibus et oppidis quamplurimis, quibus tamen omnibus et singulis meritò munitissimam naturâ arcem Landskorna⁵⁶ præferendam censeo. Cracoviam itaque reversi utebatur familiaritate non modò nobilissimorum virorum singulari humanitate nos tanquam Polonicam nationem peregrinatione nostrâ colentes, excipientium; verum etiam doctissimorum hominum, in quæis meritò v. Kinardum⁵⁷ et Gregorium Cnapium,⁵⁸ philologum rarum numero. Postliminio ubi reditum in Borussiam res meæ suaderent, Cracoviam egredimur XXI April. Anno 1633. In itinere autem Racoviam, urbem Socinianâ hæresi nobilem, lustramus.⁵⁹ Ubi â Crellio⁶⁰ Slinctingio,⁶¹ Moslhorovio,⁶² loci eminentissimo præside Palatinide aliisque Socinianæ sectæ faventibus plusculis, humanissimè excepti sumus. Dedit ea humanitas nobis ansam aliquot illic dies commorandi: Ê re verò nostrâ cum esset reditum in Borussiam porrò movere, Casimiriam et Sandomiriam rectâ ivimus. Atque postquam præcipuas tum arces, tum civitates terrestri itinere vidissemus, fluviatili in Borussiam et Masoviam decursu alias nondum conspectas conspicari desiderabamus. Quocirca naviculâ, per Vistulam vecti, urbem amplissimam Thoronium ingredimur: inde provecti versus Gedanum gentis Danicæ non postremum monumentum, lustratis interjacentibus oppidis et, ut vocant, castellis, nostrum instituimus iter.⁶³ Eò autem cum XXIV Maij devenissemus,⁶⁴ postridie Achaten meum, Johannem Poëmeren cum gemitu et lachrymis, quas amor reciprocus, utrique extorquebat, reliqui, atque me rectâ Regiomontum deportavi. Repperi verò illic præter expectationem amicos verè ê Germanis pyladæos, præter conterraneum mihi dilectissimum Michaellem Mulenium Otthonianum.⁶⁵ Hic itaque inter amicos et doctos Dn. d. Cœl. Mislentam, d. M. Joan. Fabritium substiti in mensem Septembr. quo cum Otthone Langemache⁶⁶ amico meo in patriam regredior, ad honestiss. scholasticam functionem denuo vocatus â Rev. dno Episcopo doctore Joh. Resenio.

Sed verò, ut me totum visendi ac videndi, si fieri potuisset, cupido incesserat orbem, Hauniâ, sine indignatione relictâ, mari

me vicissim committo: atque in Angliam ut irem, quò semper cogitabam, compendium itineris facturus absque jacturâ, quam ante expertus fueram, Batavicam ingredior navem. Hac me cum in Flilandiam⁶⁷ detulisset, conductâ navicula in Frisiam Occidentalem pergo. Itineris hujus ansam mihi dedere Frater Petrus Pauli Windingius,⁶⁸ et Petrus Ivári⁶⁹ tum Franekeræ studiorum gratiâ commorantes. Sed verò cum non modo hi, sed et alij iter in Angliam et Galliam brumali dissuaderent tempore, fato, nescio quo, Academiam haut prorsus ignobilem Groningam⁷⁰ lustratum ivi. Detinuere itaque me quondam in diversis Academiis familiarissimi ad aliquot septimanas. Elapso itaque mense Novembri, cui rates committere hautquaquam tutum monitu et instinctu dni doctoris Christophori Hulsij⁷¹, et Reinholdi à Curikea,⁷² quorum ille contubernalis mei fidelissimi, hic amici et fratris amicissimi (prout literæ et epistolæ ad me datæ testantur) Musarum nidum Groningæ depono. Utebar interim familiaritate doctiss. et excellentissimi viri D. Matthiæ Pasoris,⁷³ qui me, ut fratrem adamavit, nec unquam re, semel desperatâ, inter armatorum militum manus, deseruit.⁷⁴ In hujus autem beneficij memoriam, ac tanti viri laudem æviter nam, sub nomine Matthiæ Pasoris disputationem, DEO juvante, promulgavi Polit. Philolog. de Judæis quæ ipsa à prælo tantâ rapiebatur ab omnibus, propter materie raritatem, aviditate, ut vix mihi tot superessent exemplaria, quòt ad amicos, quibus disputationem consecraveram, mitterem. Verum enimverò ne parentem D. Georgium Pasorem, meum quondam præceptorem, Gr. Lingvæ in Academiâ Franequeranâ celeberrimum Professore⁷⁵ honore debito defraudarem, ejus sub præsidio disputationem institui publicam, quæ eruditorum in manibus passim hodie versatur. Post disputationem, è voto habitam, Groningam regredior: atque illic in Augustum mensem subsisto commotus potissimum humanitate modò commemorati M. Matthiæ Pasoris, hodiè ibidem Theologiæ, ut fama diditur, professoris non contemnendi. Cum verò res meæ me monerent, ut Belgium relinquerem, 16 Augusti Groningâ per Hollandiam me Rotterodamum confero, inde Briellam⁷⁶: ubi Anglicanam ascendo navem, rectâ et repentino, ut sperabam, itinere migraturus in Angliam. Sed quæ hic discrimina, novit DEUS, et quem comitem habui dilectissimum consanguineum Dominum Petrum Ivári Pastorem Egtvediensem.⁷⁷ Minitabantur omnia interitum, imò mortem præsentissimam: sed

clementissimo Patre cælesti omnia dirigente, navis quassata, quâ vehebamur, laborioso conatu in ostium quasi Tamesis deducitur. Hinc Londinum profectus Emporium notissimum; cujus splendorem cum octiduum lustrassem, Oxonium ingredior.⁷⁸ Cujus Academiæ eminentiam oculati deprædicare possunt testes. Comoratus autem heic sum usque in 2 Septembr. Anni 1635, licet in ejusdem Anni vere â parente et d. Cancellario Frisio⁷⁹ domum vocatus fuerim, ad labores scholasticos Herloviæ, vel Soræ⁸⁰ sustinendos. Nam horum hominum conatus DEUS, qui me ex utero matris ad aliud separaverat munus, irritos reddidit tunc mihi reditum in patriam paranti, atque Londini navem exspectanti, et tandem ingrediendi ventus per integras octo hebdomadas ita adversaretur, ut Harrico LX miliaribus Londino distante relicto, memoratum emporium per Colchestriam, Ibswicum, aliasque plurimas non indignas perlustratione urbes reviserem, quamvis invitus. Itaque Oxonium reversus, et benigne ab amicis exceptus non potui non meam deflare sortem: Â peregrinis quippe qui amabar, â meis, non modò parentibus charissimis, quam amicis aliis reditum meum exoptantibus, desiderabar. Sed spes confisa DEO nec heic recessit confusa. Etenim urgente vicissim per literas parente meo desideratissimo, ut si se salvum vellem, reditum, in patriam maturarem, nec unquam de itinere in Galliam aut Italiam suscipiendo cogitationem susciperem Oxonium desero jam memorato 2 Sept. non sine animi moerore. Ægerrimè enim, non tantum ab eâ regione, in quâ, si licuisset, ætatem morari libuisset, verum et ab amicis honoratissimis divulsus sum, qui meâ in Ebræorum literarum informatione, usi sunt operâ: inter quos præcipue, et honoris gratiâ nominandi, dominus M. Sylvester Scholæ Oxoniensis Rector,⁸¹ nobilissimus Dominus Corbet,⁸² collega et M. Philosophiæ in Collegio S. Mariæ, M. Aldersej in Collegio Enei nasi Professor,⁸³ aliique nostris magistris nec virtute, nec eruditione inferiores. Londinum itaque reversus Gravesandam me confero, ubi navem è voto repertam sive inventam intro, atque illinc in patriam redeo XVI Septembris; sic illud octo dierum spatio conficiens, quod antea in vere non octo septimanarum decursu absolvi potuit, DEO benignissimo, cui æterna sit laus, gressus viamque dirigente. Helsingoræ me affines benigne habuerunt exceptum hospitio. Mox Hauniam digressus exasperatum in me sentio Tum senioris Resenij, tum Brochmanni

affectum. Conquerebantur inter alia divinæ me obstitisse vocationi, nec paruisse literis, quas dederant et frequentius scripserant, ut oblatas functiones suscipere. Ad hæc non tam obmutescens, quam obstupescens, atque ideo me intra hospitij parietes sex septemve dierum spatio concludens, præter omnem expectationem ad Magnif. et verè generosum dominum Cancellarium Frisium vocor, tanquam rationem stipendij regij redditurus. Multa illustris hic Heros mecum de peregrinatione, regionum situ, politia, regimine, quæstionibus civilibus, Mathematicis, Theologicis. Admiratus tanti Herois profundam eruditionem, et incredibilem humanitatem,⁸⁴ quam quatuordecim dierum spatio quasi palpaveram, Parentem desideratissimum jamjam cohonesturum⁸⁵ cum amicis aliis nuptias fratris dni Samuelis Malmogiæ⁸⁶ celebratas, ita alloquor: Vidisse me et cognovisse Heroas alibi, neminem verò superiorem probitate, virtute et humanitate Frisio Cancellario etc. Mox rege[r]it suavissimus Parens, eundem⁸⁷ esse ad tædas nuptiales fratris, postea de his et de hoc disserendum. Parui, prout fas est, et inscio tanto Patrono ac Mecænate Malmogiam cum parente me confero, ubi octiduum inter amicos laute satis vixi. Sed reversus Hauniam plumbeas non modò Cancellarij, sed et Resenij ac Brochmanni experior iras. Gravissimè enim in eo me peccasse arbitrabantur, quod ipsi invitis Malmogiam abiissem. Rogatus â me charissimus Parens Cancellarium compellat, et quibus potuit modis contumaciam, quam mihi forte hostes affricabant, me liberavit. Ê vestigiô ad Cancellarium denuo vocatus, interrogor, satius, ne esset DEO in patriâ, quam in exoticis terris servire? Cum debitâ veneratione respondeo, patriam esse, ubicunque benè est.⁸⁸ Ad hæc ille multa: imprimis verò, meam, ut ingenuè fatear, acrioribus verbis castigavit infantiam, nescire me divinam providentiam, parentum et fautorum neglectui habens sollicitudinem, imo, ignarum me prorsus esse earum rerum, quas animo exotica amante et desideranteolvebam. Victus tandem tanti Herois benigno affatu, ipsius me judicio arbitrioque stare ac cadere affirmavi. Mox ille: Professorum te sistes examini publico, cujus te certiore faciet D. Casparus Brochmannus. Obmutui quidem; at cum Heroi huic ultra adversari esset religio, salute dictâ, abeo. Commemoratus D. Brochmannus diem sequentem examini destinat, qui fuit V. Novembr. Anni 1635, quod patebit ex Universitatis Testimonio

mihī tunc dato⁸⁹ ad invidiam multorum, quam tamen malui, quam miseriam. Die insequente ad Cancellarium vocor, qui illud ipsum Testimonium literis ad D. Johannem Michaëlium Fyoniae Superintendentem⁹⁰ datis, sive exaratis inclusum mihi hac ferè verborum serie tradidit: Volo has tradas Superintendenti Fionensi, et functionem à DEO tibi destinatum illic suscipias; breve eis Otthoniæ te alloquar.⁹¹ Ad hæc responsum; voluntati me Cancellarij parere. Itaque salutatis in itinere parentibus in Fyoniam migro, Otthoniamque ingredior ipsa S. Martini Vesperâ. Die proxima Superintendenti Cancellarij exhibeo literas.⁹² Ad quas licet quasi consternatus videretur, tamen ut Magnifici Cancellarij exsequeretur voluntatem, Theologiæ Professionem, quam aliàs nominamus Lectoratum, præsentibus Professoribus M. Suenone,⁹³ et M. Christiano⁹⁴ in Consistorio legitimè demandavit: quod ut felix et faustum velit esse vitæ dator DEUS Opt. Max. κηρόθεν⁹⁵ voveo. יהוה הנני אמן⁹⁶

Kommentar.

JENS POULSEN WINDINGS egenhændigt skrevne Vita findes indført Fol. 4–15 i et lille Oktavhaandskrift i Karen Brahes Bibliotek i Odense (Nr. A I, 17, jfr. Anne Riising, Katalog over Karen Brahes Bibliothek i Landsarkivet for Fyn. Håndskriftsamlingen. 1956. S. 13. H. Chr. Vogelsang, Fortegnelse over Haandskrifterne i Karen Brahes Bibliothek i Odense, 1857, S. 48—9). Foruden den nævnte Selvbiografi indeholder Haandskriftet nogle latinske Bønner, skrevne af Winding, og Oversættelser af en Del af Davids Psalmer (formentlig ogsaa stammende fra Winding, skønt de ikke synes skrevne med hans Haand). Titelbladet bærer foruden et Citat paa Hebraisk den egenhændige Paaskrift: »Joannes Pauli Windingius Otthoniæ XXIV Septembr. A^o 1641.« Da Windings Selvbiografi standser med Aaret 1635, og Faderens Død 1640 er forudsat (S. 37), er den maaske først indført efter 1641, eller ogsaa er Titelbladets Paaskrift tilføjet paa et senere Tidspunkt.

Haandskriftet har senere tilhørt Windings Søn, ovennævnte Lic. jur. PEDER WINDING, der i det har indført nogle danske Bønner og Fol. 65 skrevet »Lamhauge 27 Mart. 1683 P. Winding«. Efter dennes Død er det aabenbart kommet til Professor LAURIDS LUJA († 1732), der har foræret det til den berømte Bogsamlerske

KAREN BRAHE († 1736). Herom vidner hendes egenhændige Tilskrift paa et Forsatsblad: »N 54 Denne Bøg er mig giefven af Professor Luja 1725 Karen Brahe«. — Enkelte Data fra Windings Vita er anført i G. L. WAD, Meddelelser om Dmitterede fra Herlufsholm. Fortsættelse. 1882. S. 317. Med Hensyn til visse Enkeltspørgsmaal takker jeg mine Kolleger Bibliotekar Ralph Edelmann og Arkivar Holger Friis-Johansen for velvillig Hjælp.

1. Vindinge i Øster Flakkebjerg Herred, nu Fuirendal. Kaldtes tidligere de Dresselbergs Vindinge paa Grund af Tilknytning til Slægten Dresselberg, der 1592—1632 ejede Vindingegaard (Fuirendal). Poul Jensen Kolding har udgivet Ligprædikener over Vilhelm Dresselberg til Vindingegaard 1620 (nu tabt) og over hans Datter Mette Dresselberg 1640.
2. ∴: Kødvordelses.
3. Jvfr. Danske Samlinger 2. R. VI, 252. Han blev opkaldt efter sin Farfader, Raadmand Jens Poulsen. Jvfr. om Slægten »Stamtavle over den Vindingske Slægt MDIX—MCMXXV«, 1926.
4. Raadmand i Kolding Poul Jensen (1509—72). Danske Saml. 2. R. VI, 246. BJØRN KORNERUP, Til Minde om Holger Fr. Rørdam, 1930, S. 11.
5. Raadmand, kgl. Tolder og Sisemester i Kolding Jens Poulsen († 1592). Jvfr. RØRDAM i Kornerup, anf. Skrift S. 11—13.
6. Den bekendte Forstander og Præst ved Herlufsholm, Provst, Mag. Poul Jensen Kolding (1581—1640), jvfr. RØRDAMS udførlige Biografi af denne Mand i Kornerup, anf. Skrift S. 9—62.
7. Johanne Pedersdatter (1586—1640).
8. Han begyndte sin Skolegang i Herlufsholm Skole 5. April 1619 (Danske Saml. 2. R. VI, 253).
9. Mag. Jacob Rasmussen Brochmand († ca. 1621) var Rektor ved Herlufsholm 1617—21 (G. L. WAD, Meddelelser om Rektorerne paa Herlufsholm fra Skolens Stiftelse 1565 til 1878 S. 58—62).
10. Mag. Hans Hansen Resen (1596—1653), siden Dr. theol. og Biskop over Sjællands Stift, var Rektor ved Herlufsholm 1621—24 (G. L. WAD, anf. Skrift S. 63—68).
11. Mag. Niels Poulsen Schandorph (1596—1645), siden Professor og Dr. theol., var Rektor ved Herlufsholm 1624—25 (G. L. WAD, anf. Skrift S. 69—76).
12. Mag. Christopher Christensen (Holbeccensis) († 1638), siden Sognepræst i Stege, var Rektor ved Herlufsholm 1625—26 (G. L. WAD, anf. Skrift S. 76—80).
13. Mag. Wichmand Hasebard (ca. 1601—42), siden Biskop i Viborg, var Rektor ved Herlufsholm 1626—28 (G. L. WAD, anf. Skrift S. 80—93).
14. Winding blev dog først indført i Matriklen 13. Novbr. 1626 (Kjøbenhavns Universitets Matrikel udg. af S. BIRKET SMITH I, 81).

15. Biskop, Dr. theol. Hans Poulsen Resen (1561—1638) var 1626 for 4. Gang blevet valgt til Rector magnificus.
16. Professor i Logik, Mag. Peder Nielsen Gjelstrup (1581—1630).
17. Om denne Skik, som synes at have været holdt i Hævd indtil 1728, se R. J. F. HENRICHSEN, Deposits og Pennalisme, 1856, S. 48 f.
18. Aabenbart et Eksemplar af P. N. GJELSTRUPS Skrift »Trifolium politicum, rerumpublicarum formas diversas, mutationes varias, earumque causas, ac remedia mutationibus ijsdem opponenda, dilucide repræsentans«, Wittebergæ 1623, 2. Udg. 1625.
19. Winding havde til Privatpræceptor valgt den ovennævnte Hans Hansen Resen, der 1624 var blevet Professor i Filosofi.
20. Den senere Erkebiskop, Dr. theol. Hans Svane (1606—68), der 1635—46 var Professor i orientalske Sprog.
21. Peder Sørensen Egtved synes en Tid at have været (vikarierende) Rektor eller Hører i Kolding. Han blev immatrikuleret samtidig med Svane og Winding i Franeker 1628 (Personalhistorisk Tidsskrift 9. R. V, 56). Naar han her i Matrikeludtoget ved H. Glarbo udstyres med Tilnavnet »Listuannus«, er det urigtigt; Originalen har »Echtynius« (Matriklen i Franeker Universitetsarkiv). Jvfr. Kh. Saml. 5. R. II, 204. GEORG BRUUN, Dronning Dorotheas Skolehus, 1928, S. 124.
22. Winding blev ikke immatrikuleret i Leiden.
23. Hans Svane og Winding (»Joannes Pauli Vendingius«) blev immatrikulerede i Franeker den 8. Maj 1628 (Album Academiae Franekerensis 1586 ff. Fol. 130 i Franeker Universitetsarkiv (Rijksarchief, Leeuwarden)). Det er urigtigt, naar Svane i Matrikeludtoget i Personalhist. Tidsskrift 9. R. V, 56 Note 31 identificeres med den yngre Hans Svaning, siden Provst og Sognepræst i Besser, ligesom ogsaa min Formodning, at Winding først blev immatrikuleret 1635 (Kh. Saml. 6. R. IV, 61) maa opgives. Om Universitetet i Franeker og de danske Studerende jvfr. Danske Magazin 7. R. IV, 381 ff.
24. Orientalisten Sixtinus Amama (1593—1629), Professor i Franeker fra 1616, en af de betydeligste Forkæmpere for Udbredelsen af Kendskab til Hebraisk især i Nederlandene (W. B. S. BOELES, Frieslands hoogeschool en het Rijks Athenaeum te Franeker II, 1, S. 98—104. Meget anerkendende skildres Amama i CHR. SEPP, Het godgeleerd onderwijs in Nederland, gedurende de 16e en 17e eeuw, II, 1874, S. 4 ff., 47). Ogsaa Hans Svane drog særlig til Franeker for at høre Amama (M. FOSSIUS, Oratio in obitum Doct. Johannis Svaningii Bl. C 3, D. JACOB FABER, En Ypperste Præstis lefvende Contrafey (Ligprædiken over Hans Svane) S. 80). Den senere Professor Thomas Bang drog ligeledes 1628 til Franeker for Amamas Skyld (Kh. Saml. 3. R. V, 201 ff., 259. Hans Navn findes dog ikke i Matrikeludtoget). Amamas Anbefaling banede Vejen for Bang til Professoratet i østerlandske Sprog (E. VINDING, Regia Academia Hauniensis, 1665, p. 315—16). Andre Anbefalingskrivelser fra Amama er trykt i Kh. Saml. 4. R. VI, 403—4.
25. Georg Pasor (1570—1637), Professor i Græsk i Franeker 1626 (BOE-

- LES, anf. Skrift II, 1, S. 128—31). Han blev især bekendt ved sine leksikalske Arbejder over det nye Testamentes Græcitet, som ogsaa brugtes i de latinske Skoler i Danmark (BJØRN KØRNERUP, Ribe Katedralskoles Historie II, 92). Pasors Navn bidrog 1628 til at drage Thomas Bang til Franeker (Kh. Saml. 3. R. V, 259). Ph. 88.
26. Adriaan Adriani (Metius) (1571—1635), fra 1600 Professor i Matematik, Astronomi m. m. Han var en frugtbar Forfatter og en udmærket akademisk Lærer, der fik mange nordiske Studerende til at søge til Franeker. Han havde i sin Ungdom været i Lære hos Tycho Brahe paa Uranienborg (BOELES, anf. Værk II, 1, S. 70—75). Endnu i sine »Institutiones Astronomicæ et Geographicæ«, Amsterdam 1623, Præfatio, omtaler Metius »den alderkloecksinnighsten Prince der Astronomie Tichone Brahe«. Med Begejstring kunde han tale om »praestantissimæ Matheseos dulcedo« og de solide og nyttige Frugter, den satte for Samfundslivet (BOELES, anf. Værk. S. 73).
27. Bernardus Schotanus (1598—1652), fra 1622 Professor juris i Franeker, siden i Utrecht og Leiden, højt anset som Jurist og paa Grund af sine værdifulde menneskelige Egenskaber (BOELES, anf. Værk II, 1, S. 122—26).
28. 5. Maj 1630. — Denne Tilbagerejse til Danmark 1630 omtales ikke hos Svanes ældste Biograf. I Jacob Fabers Ligprædiken over ham (S. 80) tales saaledes blot om, at han kom hjem »Aar 1631 in Majo« og derpaa rejste til Leiden (immatrikuleret her 8. Oktbr. 1631, jvfr. Personalhistorisk Tidsskrift II, 120).
29. MS.: redirt.
30. Professor theol., siden Sjællands Biskop, Jesper Brochmand (1585—1652).
31. Om det 1569 indstiftede Stipendium regium se KR. CARØE i Personalhistorisk Tidsskrift 6. R. VI, 139 ff. WILLIAM NORVIN, Københavns Universitet i Reformationens og Orthodoxiens Tidsalder II, 80. Forpligtelsesformular fra 1621 i Danske Magazin 5. R. I, 47.
32. Jacob Knudsen (1603—60), siden Professor og Dr. theol. Jvfr. JESPER BROCHMAND, Disputatio theologica de divina pariter & humana filii dei natura, ved hvilken Jacob Knudsen optraadte som Respondens 30. Juni 1630 »pro Regio stipendio impetrando«.
33. Jvfr. JESPER BROCHMAND, Disputatio theologica de libero hominis arbitrio. Disputationen foregik 7. Juli 1630 (»pro obtinendo stipendio Theologico publicè respondebit Joannes Pauli f. Windingius«). Baade denne og den foregaaende Disputats er aabenbart Forarbejder til Brochmands senere udgivne dogmatiske Helhedsfremstilling, jvfr. JESPER BROCHMAND, Universæ theologiæ systema I, Hafn. 1633, p. 150 ff., 331 ff.
34. Baade Hans Svane, Winding og Jacob Knudsen fik for samme Aar »pro anno« (1631) det kgl. Rejsestipendium (Protokollen over Uddeling af Stipendium Regium i Universitetets Arkiv Nr. 802, jvfr. Pers. Tidsskrift 6. R. VI, 147). For Vinding fornyedes Stipendiet for 1632, 1633, 1634, 1635.

35. I den Koldingske Slægtbog nævnes en Søster Magdalene Poulsdatter, født 1611, siden gift med Borgeren Hans Simensen Rostocker i Næstved. Hun angives her som død 21. August 1630 (Danske Saml. 2. R. VI, 253).
36. Winding blev med fire andre danske Studenter indskrevet ved Universitetet i Wittenberg 20. Oktober 1630 (Geschichtsquellen der Provinz Sachsen und des Freistaates Anhalt. Neue Reihe XIV, 351). 8. Septbr. 1631 indskrev han sig i Wittenberg i Hans Poulsen Næstveds Stambog (Kh. Saml. 7. R. II, 17).
37. Professor i Teologi, siden Superintendent, Johannes Hulsemannus († 1661), jvfr. Kh. Saml. 7. R. II, 17. Det var i hans Hus, at Hans Svane opholdt sig (M. Foss, Oratio Bl. C 3 v. J. Faber, Ligprædiken S. 80). Om Hulsemann se Th. Spizelius, *Templum honoris reseratum*, 1673, p. 259—67. A. Tholuck, *Der Geist der lutherischen Theologen Wittenbergs im Verlaufe des 17. Jahrhunderts*, 1852, S. 164—71. Ph. 62.
38. Professor i Hebraisk Martinus Trostius († 1636), jvfr. Kh. Saml. 7. R. I, 274; II, 19. E. G. Tauber, *Udsigt over Sorøe Academies Forfatning 1623—1665*, 1827, S. 45. Ph. 116. I sine »*Qvæstiones*«, 1634, citerer Winding Trostius med Tilslutning (II, Th. 10).
39. Professor i Historie Reinholdus Franckenberg († 1664), jvfr. Kh. Saml. 7. R. II, 17. W. FRIEDENSBURG, *Geschichte der Universität Wittenberg* S. 497. Ph. 129.
40. Mag. Christian Reinhart († 1633). Ph. 112b.
41. En Mag. Welstein (eller maaske rettere Wetstein) nævnes ikke hos Wittenberg-Universitetets Historieskrivere eller i Matriklen. Heller ikke i Ph.
42. Vel rettere: pulvino. Der sigtes aabenbart til Bovbjerg i Ferring, Vandfuld Herred.
43. c: 26. Novbr. 1631.
44. Act. 27, 27—28, 1.
45. Sognepræst i Kolding, Provst, Mag. Poul Poulsen Paludan († 1635). En Indførsel væsentlig af samme Indhold fra denne Mand i Ph. 170b.
46. Nehemia 5, 19.
47. Synes ikke optaget i Matriklen (jvfr. Pers. Tidsskrift 7. R. III, 103 ff.).
48. Cölestinus Myslenta (Mislenta) (1588—1653), af Fødsel en Polak, blev allerede 1619 Professor i Teologi og Hebraisk i Königsberg. Han tilhørte den strenge lutherske Ortodoksi og har udfoldet en frugtbar Forfattervirksomhed særlig i polemisk Retning. Fra sin Ungdom havde han udmærket sig ved sine Kundskaber i Hebraisk, som han talte flydende. Jvfr. P. FREHER, *Theatrum virorum eruditione clarorum* I, 565—6.
49. Wladislaw IV (1595—1648), Konge i Polen 1632—48, Søn af Sigismund III (1566—1632).
50. Investituren 1633, hvorved Kurfyrst Georg Wilhelm af Brandenburg modtog Preussen som Len af den polske Krone, var i Virkelig-

heden blot en af det polske Kongeskifte 1632 foranlediget Fornyelse af den Investitur, som havde fundet Sted 1621. Naar ældre brandenburgiske Historieskrivere mener, at Grev [Adam] Schwarzenberg modtog Investituren i Kurfyrstens Sted, maa denne Efterretning aabenbart forkastes med Henblik paa Windings Udtalelse som Førstehaandsvidne. Omtalen af Grev Schwarzenberg skyldes formentlig en Sammenblanding af Investiturhandlingen 1633 og Kong Sigismunds Begravelse i 1632, ved hvilken Lejlighed Greven repræsenterede sit Land (G. C. RENSCHER, *Des Durchleuchtigsten Hauses Brandenburg Stammbaum*, 1668, S. 145, 148. J. W. RENTSCHER, *Brandenburgischer Ceder-Hein*, 1682, S. 501, 503. SAMUEL BUCHHOLTZ, *Versuch einer Geschichte der Churmarck Brandenburg*, III, 1767, S. 667).

51. Begravede i Domkirken i Krakau i Psalteristernes Kapel (A. ESSENWEIN, *Die mittelalterlichen Kunstdenkmale der Stadt Krakau*, 1869, S. 91).
52. Johann Abraham Poemer (1604—86) var udgaaet af en lærd Patrieterslæggt i Nürnberg, kendt fra Reformationstiden. Han foretog i sin Ungdom mange Rejser, paa hvilke han tilegnede sig baade betydelige Kundskaber og en friere Betragtningssmaaede af religiøse Spørgsmaal. I saa Henseende betød navnlig Opholdet i Polen meget for ham. Han traadte i Forbindelse baade med Socinianeren Martinus Ruarus og med Irenikeren Johannes Duræus (jvfr. MARTINI RUARI *Epistolarum selectarum Centuria altera*, 1681, Ep. 42, 92. G. RICHTER, *Epistolæ selectiores I*, 170). I Danzig, hvor Winding traf ham, ægtede han en Enke og fik med hende en Søn. Senere vendte han tilbage til sin Fødeby, hvor han bl. a. blev brugt i diplomatiske Sendelser, men forlød igen denne for at gaa til Sulzbach, hvor han blev »Chur-Maynzischer und Hochfürstlicher Pfalz-Sulzbachischer geheimer Rath«. Her gik han 1655 over til Katolicismen. (G. A. WILL, *Nürnbergisches Gelehrten-Lexicon*, III, 210—12). Betegnende for hans Ungdoms Frisind var det vistnok, at han i Windings Stambog (Ph. 139) indskrev et liberalt Ord af den franske Digter Pierre Charron († 1603): »C'est une injuste tyrannie et folie enragée, | de vouloir assujettir les esprits, à croire | et suivre tout ce, que les anciens ont dit, | et ce, que le peuple tient, qui ne sçait ce | qu'il dit, ny ce qu'il fait«.
53. I sine »Qvæstiones«, 1634, (II, Th. 4) henviser WINDING bl. a. til den Udtale af Hebraisk, som træffes hos »Judæis . . . Poloniam inhabitantibus«.
54. Bartfeld (Bartfa)? Byens Navn latiniseres ellers Bartpha (MARTINUS ZEILLER, *Neue Beschreibung desz Königreichs Vngarn*, 1660, S. 48—9).
55. Tilbage i Krakau var Rejsesællerne 14.—27. Februar 1633 (Ph. 167, 165).
56. Skønt der findes et Slot Landskrona i Bøhmen ved den mähriske Grænse, er det vist efter Sammenhængen mest nærliggende at tænke

- paa en By af samme Navn i Galizien med en Borg liggende paa en høj Klippe (BÜSCHING, Neue Erdbeschreibung I, 2, S. 1187).
57. Professor Henryk Barycz i Krakau har velvilligst meddelt, at det er hans bestemte Opfattelse, at den af Winding brugte Navneform beror paa en Misforstaaelse. Efter al Sandsynlighed sigtes der til Jan Cynerski Rachtamowicz (1600—54), fra 1632 Medlem af det filosofiske Fakultet ved Universitetet i Krakau, fra 1649 teologisk Professor sst. Han var en frugtbar Forfatter af latinsk Poesi og Rhetorik.
 58. Gregorius Cnapius (1574—1638), polsk Jesuit, Professor.
 59. Besøget i Rakau maa sættes til 20.—22. Marts 1633 (Ph. 86b, 114, 106b). Om Socinianerne i Rakau jvfr. GOTTFRIED ARNOLD, Unparteyische Kirchen- und Ketzehistorie II, 1699, S. 557 ff. G. G. ZELTNER, Historia Crypto-Socinismi, 1729, p. 297 ff.
 60. Formentlig Johan Crell (1590—1633), Rektor og Professor i Rakau, en overordentlig flittig Forfatter. Ph. 106b.
 61. Formentlig Præsten i Rakau Jonas Szhelichtink († 1661), opr. polsk Ridder af tysk Herkomst (KARL VÖLKER, Kirchengeschichte Polens, 1930, S. 256. KAI JORDT JØRGENSEN, Ökumenische Bestrebungen unter den polnischen Protestanten bis zum Jahre 1645, 1942, S. 356—60). Ph. 86b.
 62. Formentlig Petrus Morscovius a Morscow, en polsk Adelsmand og Pastor Czarcoviensis (C. C. SANDIUS, Bibliotheca Anti-Trinitariorum, 1684, p. 141—2). Ph. 114. — Palatin er en polsk Værdighedsindehaver.
 63. I Maj 1633 var Winding i Fischenhausen i Østpreussen. Her traf han en Mand, der betegner sig: S. FRIEDERICH, Sueciæ Reginae p. t. diversoriorum designator legionarius (Ph. 205). Der er aabenbart Tale om den svenske Regimentskvartermester, siden Kaptajnløjtnant, Salomon Friedrich (velvillig Meddelelse fra Arkivråd, fil. dr. Ernst Nygren).
 64. De maa være kommet tidligere til Danzig, idet de var her allerede 5.—8. April 1633 (Ph. 117, 118).
 65. Formentlig den i Matriklen under 11. Oktbr. 1632 indførte »Michael Monsenius[!]. Fionia—Danus« (Pers. Tidsskrift 7. R. III, 104). Mikkel Mule (1609—53) blev 1637 Magister og 1645 Sognepræst i Vejlbjby i Vends Herred (Kh. Saml. 2. R. VI, 741). Ph. 160b.
 66. Jvfr. Ph. 180. Hans senere Skæbne er ubekendt.
 67. Den vestfrisiske Ø Vlieland.
 68. Immatrikuleret i Franeker 19. Juli 1633 (Matriklen Fol. 133). I Matrikeludtoget (Personalhistorisk Tidsskrift 9. R. V, 58) kaldes han Umdinkius! — Peder Poulsen Winding (1613—45) var Mediciner, foretog aarelange Udenlandsrejser, blev gift med en katolsk Dame i Louvain, men døde faa Aar efter i Herlufsholms Præstegaard (Danske Saml. 2. R. VI, 253—4. G. L. WAD, Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm, 1882, S. 48—9). — Et Minde fra hans Studietid i Franeker er den af ham forfattede Disputatio philoso-

- plica, 1634, som han forsvarede under Juristen Arnold Verhels Præsidium. Den er af Respondenten tilegnet de tidligere nævnte: hans Fader Poul Jensen Kolding, Prof. Hans Hansen Resen, Christopher Hølbek, Wichmand Hasebard, desuden Sognepræsten i Nykøbing F. Laurids Pedersen (Thura) og Sognepræsten i Slots Bjergby-Sludstrup Bartholomæus Jørgensen Gerson.
69. Aabenbart ikke identisk med den Præst ved den nye Kirke uden for Nørreport ved Navn Peder Iversen Munk († 1654) (Kh. Saml. 2. R. I, 372 ff., 510), som det angives Pers. Tidsskrift 9. R. V, 58; 10. R. II, 149. Der er Tale om den Peder Iversen, der siden blev Præst i Egtved-Ølsted og døde 1659 (jvfr. Note 77). Han immatrikuleredes i Franeker 4. Juni 1633. I den i Note 68 nævnte Disputats af P. P. Winding findes Æredigte til Respondenten af »Petrus Ivvari Haunia-Danus«.
70. Immatrikuleret 28. Oktbr. 1633 i Groningen som »Joannes Paulus Windingius, Danus. Ling. Orient. — Ex Academia Regiomontana« (Pers. Tidsskrift 5. R. VI, 263).
71. 24. Septbr. 1630 var i Königsberg blevet immatrikuleret Christophorus Achatus Hüls (GEORG ERLER, Die Matrikel der Albertus-Universität zu Königsberg I, 1910, S. 320). Han døde 1684 som Dr. jur. utriusque og Advokat i Nürnberg (G. A. WILL, Nürnbergisches Gelehrten-Lexicon II, 205). Jvfr. Ph. 156b (1634 1. Aug.).
72. Reinholdus Curike (Kuerike) († 1667), Sekretær i Danzig, juridisk og topografisk Forfatter (A. CHARITUS, De viris eruditiss Gedani ortis, 1715, p. 31—2). Immatrikuleret i Königsberg 16. Juli 1630 (anf. Matrikel I, 318). Ph. 157 (1632 20. Septbr.).
73. Matthias Pasor (1599—1658), en Søn af Georg Pasor i Franeker, havde været Professor i orientalske Sprog i Oxford, da han 1629 blev Professor i Etik i Groningen, siden (fra 1645), i Teologi. (Effigies & Vitæ Professorum Academiae Groningæ & Omlandiae, 1654, p. 109—11. (Her hans Portræt). W. J. A. JONCKBLOET, Gedenkboek der hoogeschool te Groningen, 1864, Bijlagen S. 20—1. CHR. SEPP, anf. Skrift II, 86).
74. Mærkeligt nok omtaler Winding ikke her, at han utvivlsomt maa have truffet den senere saa bekendte Separatist Niels Svendsen Chronich, der fra Maj 1633 studerede orientalske Sprog i Groningen og var nøje knyttet til Matthias Pasor, under hvis Præsidium han disputerede (Kh. Saml. 6. R. IV, 61—2).
75. MS.: honore debito Professorem.
76. ∴ Brielle paa Voorne. Det var vistnok ofte Skik herfra at rejse til England (HOLGER JACOBÆUS' Rejsebog udg. af Vilhelm Maar S. 153).
77. MS. ved en Metatesis: Etgvediensem. Om Peder Iversen jvfr. Note 69. Han indskrev sig i Windings Philotheca i Oxford 30. Aug. 1635 med et Citat paa Græsk og disse Ord: »Præstantissimo et Doctissimo Viro, Dno Ioanni Pavli Windingio, patrueli, factori et amico suo honorando, pavcula hæc, cum in gratiarum actionem ob singularia præ-

- stita beneficia, tum in recordationem svavissimæ cev fraternæ conversationis nostræ relinqvere voluit Petrus Ivvari Havnia-Danus» (Ph. 184b).
78. Jens Poulsen Winding og Peder Iversen indførtes 4. September 1634 i Liber admissorum ved det Bodleianske Bibliotek i Oxford (velvillig Meddelelse fra Biblioteket, jvfr. Addit., 4°, 845b). Datoen 9. Septbr. i Udtoget af »Liber« i Personalhist. Tidsskrift 10. R. II, 149 er følgelig urigtig. — Behandlingen af de Danskes Studier ved Universiteterne i England i det 17. Aarhundrede i Ethel Seaton, *Literary Relations of England and Scandinavia in the Seventeenth Century*, Oxford 1935, p. 199 f. er ikke fyldestgørende.
79. Kansler Christian Friis (1581—1639) til Kragerup.
80. Rektoraterne baade ved Herlufsholm og Sorø Skoler blev vacante i Foraaret eller Sommeren 1635.
81. Maaske Edward Sylvester († 1653) af Balliol College, »who was a professed Tutor in the Latin and Greek tongues« (A. WOOD, *Athenæ Oxonienses*, II, 1721, Fasti, p. 21. *Publications of The Oxford Historical Society XII*, 285).
82. Ved »Collegium S. Mariæ« maa Winding tænke enten paa Magdalen College eller paa St. Mary Hall. I Fortegnelsen over det førstnævnte Kollegiums Medlemmer findes Corbets Navn ikke, og det paatræffes heller ikke i de faa Meddelelser, der er kendt om det sidstnævntes (velvillig Meddelelse fra Bodleian Library, Oxford).
83. Collegium Aenei Nasi ∴ Brasenose College (A. WOOD, *Historia et Antiquitates Oxoniensis*, II, 1674, p. 212 ff. ANDREW CLARK, *The colleges of Oxford*, 1891, S. 252 ff.). Der sigtes aabenbart til Mag. William Aldersey (Alderseye, Aldersay) (ca. 1612—42), der blev Fellow i Kollegiet 1633 (Brasenose College Register 1509—1909, I, 157). »Gul. Aldersey« har indskrevet sig 27. Aug. 1635 i Ph. (58).
84. Andre kompetente Dommere i Samtiden udtalte sig paa lignende Maade, jvfr. HANS HANSEN RESEN, *Oratio funebris de Dn. Christiano Frisio*, 1640, Bl. D 3 v. JESPER BROCHMAND, *Ligprædiken over Christian Friis*, 1640, S. 37).
85. MS.: Cohenosturum.
86. Sognepræsten i Fräninge Samuel Rasmussen Winding (1607—c. 1655) blev 25. Oktbr. 1635 gift i Malmø med en Datter af Sognepræsten sst. Hans Hansen Ravn. Som Søn af J. P. Windings Moder i hendes første Ægteskab var han en Halvbroder til ham (Danske Saml. 2. R. VI, 262. S. CAWALLIN, *Lunds Stifts Herdaminne III*, 139. G. CARLQUIST, *Lunds stifts herdaminne 2. ser. II*, 34. VI, 500). Han havde aabenbart været Windings Skolekammerat paa Herlufsholm og var blevet immatrikuleret samme Dag som han (Kjøbenhavns Universitets Matrikel I, 81).
87. MS.: eudem.
88. Jvfr. Pacuvius hos Cic. Tusc. 5, 37.
89. Herom findes intet i Acta consistorii, ligesom det omtalte Testimonium heller ikke ses indført i Konsistoriums Kopibog.

90. Biskop over Fyens Stift, Dr. theol. Hans Mikkelsen (1578—1651).
91. Kansleren skulde til Odense for at give Møde ved Herredagen sst. 16. Novbr. 1635 (KR. ERSLEV, Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV's Tid II, 403).
92. Hans Mikkelsens Dagbog mangler uheldigvis for November 1635 (jvfr. Samlinger til Fyens Historie og Topographie VII, 96). Som Præst i det til Lectoratet knyttede Præsteembede i Aasum aflagde Winding Ed 30. Decbr. 1635 (Kh. Saml. 3. R. V, 128).
93. Professor i Logik og Metafysik ved Gymnasiet, Mag. Svend Pedersen (1590—1636), en af Holger Rosenkrantz' Disciple (J. C. BLOCH, Den Fyenske Geistligheds Historie I, 358—63).
94. Professor i Filosofi, siden i Græsk, ved Gymnasiet Christen Hansen Lund (1596—1672) (J. C. BLOCH, anf. Skrift I, 378—82).
95. Ordet skrevet utydeligt. Det kan se ud til, at Winding har foretrukket den sjældnere Form κηρόθεν for den sædvanlige κηρόθι.
96. ο: Herren være mig naadig.

Tillæg.

1.

[1631] Jens Poulsen Windings Forpligt til Københavns Universitet i Anledning af hans Studierejse til ikke-lutherske Universiteter.

Qvum S. Reg. Majestas, piâ et providâ suâ erga Patriam curâ cautum voluerit, ut qui stipendio Theologico ex liberaliss. Reg. M. munificentîâ fruuntur, in exteris Academiis orthodoxæ religioni Lutheranæ addictis illud consumant; temporum autem in quæ incidimus, ea sit difficultas, ut in exteris Germaniæ Academiis Lutheranis, non uno malorum genere miserè afflictis, fixa et quieta studiorum sedes cuiquam vix concedatur: Ego Joannes Pauli Windingius, qui in dictæ Regiæ liberalitatis participatûm anno superiore admissus, in alias Belgij vel Britannîæ Academiis jam emittor, bonâ cum veniâ et benignâ S. R. Majestatis indulgentîâ, suffragante Magnif. Dno Cancellario, nec abnudentibus Reg. Academiæ Hafniensis Professoribus; spondeo eapropter et sanctè polliceor

I. In exteris hisce Academiis ab orthodoxâ religione dissidentibus, Divinâ præveniente et concomitante gratiâ, me ita piè, prudenter et circumspectè versaturum, ne fidei meæ agnitæque veritati Euangelicæ tabes ulla inferatur, unde meæ aut aliorum salutis periculum aliquod imminere possit.

II. Deinde, si quando ex heterodoxis istis Academiis in patriam reducem me voluerit divina benignitas, me tum unicuique ad hoc munus delegato, et â me poscenti, fidei meæ rationem redditurum, maximè in istis fidei articulis, quæ orthodoxæ religionis Lutheranæ nervum tangunt, atque adeo acutiores adversariorum experiuntur aculeos.

III. Ubi verò optata pax Germaniæ restituta fuerit (quod largiatur DEUS benignissimus) heterodoxis aliarum nationum

Academiis valere jussus¹, Germaniæ tunc Academias γνησίως Lutheranas me rectâ repetiturum, ibidemque cœptum studiorum curriculum, conatibus annuente DEO ter Opt. Max., absoluturum.

Fidei stipulationis
hujus firmandæ manum
meam subscribo

Joannes Pauli
Windingius.

(Egenhændig Original i Universitetets Arkiv Nr. 800).

2.

1635 28. Novbr. Poul Jensen Kolding takker Kansler Christian Friis for hans Velvilje ved Sønnens Ansættelse som Lector i Odense.

Ingens istuc beneficium, Illustris et Magnifice Domine Cancellarie, quo tantâ humanitate, tantâque usus gratiâ filium meum Joannem dudum suscepisti fovendum, ac modò Othonië ad honestissimam functionem Theologicam promovisti, et quantum intelligo porrò etiam tibi promovendum ipse indixisti, Equidem nunquam satis deprædicandum beneficium, quod eò etiam illustrius æstimo suspiciòque, quò ab Illustriore Mæcenate profectum est, utpote cujus judicio et arbitrio vel maximum quemque stare aut cadere par est.² Adeoque beatiores nos, felicioresque censeo, qui vel cum aliorum emulatione et invidia tanti viri principis judicium et gratiam invenimus impetravimusque. Neque enim homini in hac mortalitate quicquam contingere potest beatius, quàm ab ipso primùm Deo, inde à summo in Republ. viro, ejusdemque columine certissimo, et pietate illustrissimo, respici, suscipi et foveri. Nec quicquam magis clientem aliis commendat, quàm tanti patroni eminentia et splendor. Deo itaque æterno laus sit immortalis, qui spem meam, quam dudum in summas illas immortalesque tuas virtutes defixi, frustrà esse non voluit, sed ita te excitavit, ut non sine admiratione senserim, non dico, te descendisse, sed irruisse piissimis raptum affectibus in istam promotionem. Atque ita jam ego, quia proletarium est, nimisque dilutum, verbis, pro tam luculentis beneficiis, gratias agere, et

¹ Orig. synes at have: justis.

² Slægtskabet med en tilsvarende Ytring i Vita (p. 45) er umiskendeligt.

ipse honorum fortunarumque tuarum splendor et hoc et alia pauperis tugurii officiola respuit, ad vota pia, sancta et seria pro tua salute et incolumitate perpetua recurro, enixè precatus Deum Universi Rectorem omnisque pietatis et beneficiorum remuneratorem memorem, velit tibi tuisque liberis hoc abundè remetiri, omnibusque modis benefacere, vosque omnes cum matre Nobiliss. piissimaque diutissime ac perpetim salvos et incolumes præstare et conservare. Faxit et idem ille cælestis pater, ut etiam juvenis ipse Illustri tuæ exspectationi respondeat satisfaciaturque, ac spartam ornet doctrinâ, industriâ, sanctisque moribus, ne collocati in ipsum beneficii te unquam pæniteat, sed, quò potissimum respexisti, ut eluceat divini nominis gloria et juventutis emolumentum et commodum. Vale Heros Inclyte, et Evergeta benignissime, nosque porrò in clientum tuorum numero cense, ac favore et gratiâ dignare. Nestadioli 28 Novembr. 1635.

III. M. T.
 observantissimus
 eliens
 Paulus Janus
 Coldingius
 m. m.

[*Udskrift:*] Erlig vellbyrdig och Streng Ridder, Her Christian Friib till Kragerup, Kong. Majest. Cantzeler, och Dan Markis Rigis Raad, min gunstige Herre och Patron, ydmygeligen tillskreffvett.

(Egenhändig Original i Danske Kancellis Arkiv, Indlæg til Registre og Tegnelser 1635).

3.

1638 9. April. Dedikation til J. P. Winding i Johannes Fabricius, Muhammedis Testamentum, Rostochii 1638.

Viro Cl. Dn. M. Johanni Pauli Windingio Dano, S. S. Theol. Lectori Ottoniensi, Amico suo optimo S. D. Johannes Fabricius Dantiscanus.

Quomodo tibi hactenus, V. Cl. curæ cordique fuerit studium linguarum Orientis, nemo rectius me novit. Præterquam enim quod Wittebergæ, ubi unà eramus, sub communi nostro Præceptore Cl. Dn. Trostio p. m. diligens mecum Ebrææ pariter & Syriacæ linguæ auditor extiteris; Regiomontum quoque; nobile Po-

russorum Lycæum frequentasti, studio addiscendi unicè idioma Arabicum, ab inelyto illo Theologo Dn. Doctore Mislenta, istius linguæ peritissimo. Cui desiderio tuo, cum Excellentissimus Vir propter multiplices occupationes, cùm Academicas tùm Ecclesiasticas, satisfacere non posset, meæ institutioni & curæ Te commisit. In quam eo libentius quoq; consensi, quo rectius præclaræ ingenij tui dotes mihi cognitæ perspectæq; erant. Quid verò præstiterim, malo id à Te & aliis audire, quàm à me impræsentiarum referri. Gaudeo tamen gratulorq; mihi, quod tantum discipulum nactus fuerim, qui posthac non tantum publicos sermones de quæstionibus quibusdam Arabicis in Frisiorum Academia Franequerana eruditè sociaverit, sed & tàm nobilem functionem in Daniæ Regno consecutus sit, ut publicus jam Theol. Lector in Gymnasio Ottoniensi audiat. Quam spartam uti variâ tuâ eruditione præclarè exornare potes: Ita non possum non, quin Patriæ tuæ de tanto ornamento gratuler. Imprimis verò, quod in Te Virum habeat, qui Rabbinos, quorum commentaria, quotquot in Biblia V. Instrumenti extant, sedulo evolvisi, sicubi erraverint, accuratè refutare possit. Ut taceam cæteras tuas laudes, quas lubens prætereo, ne auribus tuis aliquid dare videar. Quas in ejusmodi præconiis utrinq; nos obthurare æqvum est. Quod cæteram interiorem vitam nostram, animorumq; consensionem spectat, volui ego maximè prævertere affectioni tuæ, adeoq; te ad mutui amoris recordationem suscitare. Accipe igitur serenâ fronte pagellas hasce, quas Nomini Tuo inscriptas esse vides, & quantum in Te est, consilio tuo editionem Alcorani feliciter promove. Benè recteq; vale, & Fabricium tuum, quod facis, amare perge. Dabam RostochI, quinto idus Aprilis, Anno M. DC. XXXVIII.

4.

Fortegnelse over Indførsler af Danske i J. P. Windings Philotheca (Kall, 8°, 681).

I den nedenstaaende, kronologisk ordnede Fortegnelse meddeles foruden Datering og Dateringssted Navnet paa dem, der har indført sig i Philotheca i den Form, de paagældende selv har anvendt ved Indførslen. Derefter anføres i skarp Parentes den almindeligt brugte, danske Navneform samt Oplysning om vedkommendes Dødsaar og Slutstilling. Det afsluttende Tal angiver Sidetallet i Philotheca.

1628 17. Juli. Hafniæ.

Joh. Pavl. Resenius. [Hans Poulsen Resen, † 1638, Sjællands Biskop, Dr. theol.]. 49.

- 1628 17. Juli. Hafniæ.
Johannes Johannis Resenius. [Hans Hansen Resen, † 1653, Sjællands Biskop, Dr. theol.]. 112.
- 1628 23. Juli. Herlovię.
Paulus Janus Coldingius. [Poul Jensen Kolding, † 1640, Provst, Sognepræst ved Herlufsholm]. 3.
- 1630 18. Juli. Hafniæ.
N. Paschasius. [Niels Paaske, † 1636, Biskop over Bergens Stift]. 54.
- 1630 30. Juli. Soræ Danorum.
Joannes Meursius. [Johannes Meursius, † 1639, Professor i Sorø]. 91.
- 1630 [Juli]. Soræ.
Wichmannus Hasebardus. [Wichmand Hasebard, † 1642, Biskop over Viborg Stift]. 141.
- 1630 28. Aug. Herlovia.
Johannes Joannis Klynus. [Hans Jensen Klyne, Kapellan ved Herlufsholm]. 163.
- 1630 28. Oktbr. Wittebergæ.
Jacobus Petri Spielderupius. [Jacob Pedersen Spjellerup, † 1650, Provst, Sognepræst i Hyllested-Venslev]. 148.
- [1631] Wittebergæ.
Johannes Joh. Svaningius. [Hans Svane, † 1668, Erkebiskop]. 148b.
- 1631 21. Febr. Vittebergæ.
Paulus Baggerus. [Poul Bagger, † 1672, Sognepræst i Kølstrup-Agedrup]. 151.
- 1631 23. Febr. Witteberg.
Torchillus Langeweid Cimbro-Danus. [Ikke identificeret]. 155.
- 1631 11. Marts. Witteb.
Christian Thomesen. [Christian Thomesen (Sehested), † 1657, Kongens Kansler]. 36.
- 1631 3. Maj. Wittenbergæ.
Janus Petri Schelderup. [Peder Jensen Skjelderup, † 1646, Biskop over Trondhjems Stift]. 155b.
- 1631 6. Maj. Wittebergæ.
Andreas Sommerus Cimb. Danus. [Anders Sommer, Student fra Aarhus 1626]. 159.

- 1631? 12. Juli. Servestæ Anhalteriorum.
Christianus Sommer. [Christian Sommer, † 1668, Mag.,
Sognepræst i Tyrsted-Ut]. 151 b.
- 1631 13. Septbr. Witteberg.
Henric Fabricius. [Søn af Christian IV's Livlæge, Dr. med.
Jacob Fabricius]. 141 b.
- 1631 6. Oktbr. Hauniæ.
Nicol. Petræus. [Niels Pedersen Øreløse (Aurilesius), † 1634,
Professor, Dr. theol.]. 75.
- 1631 27. Oktbr. Herluffsholmiæ.
Bartholom. Georgij Gersonius. [Bertel Jørgensen Gerson,
† 1650, Mag., Sognepræst i Bjergby-Sludstrup]. 194.
- 1631? 1. Novbr. Roeschildiæ.
Johannes Laurentius. [Hans Lauridsen, † 1654, Lector
philosophiæ ved Gymnasiet i Roskilde]. 159 b.
- 1631 1. Decbr. In curia pastorali Weyrum.
Petrus Lassionius Liem. [Peder Lassen, † 1642, Mag., Sogne-
præst i Vejrum]. 166.
- 1631 6. Decbr. Egtveddi.
Ansgarus Severini. [Ancher Sørensen, † 1682, Mag., Provst,
Sognepræst i Kolding]. 163 b.
- 1631 9. Decbr. Coldingæ.
P[aulus] P[aludanus]. [Poul Paludan, † 1635, Mag., Provst,
Sognepræst i Kolding]. 170 b.
- 1632 13. Maj.
Joannes Fredericj Splet. [Hans Frederiksen Splet, † c. 1652,
Sognepræst i Krummerup-Fuglebjerg]. 158 b.
- 1633 3. Septbr. Regiomont. Borus.
Michael Moulenius. [Mikkel Mule, † 1653, Mag., Sogne-
præst i Vejlbjby]. 160 b.
- 1635 2. April. Londini Anglorum.
Johannes Joh. Alburg. [Hans Hansen Aalborg, † 1685, Mag.,
Sognepræst i Vejlbjby]. 207.
- 1635 23. April. Londini.
Godschalcus ab Alefeldt. [Ikke identificeret]. 65.
- [1635] 24. April. de Londres.
Otho Brockenhus. [Formentlig Otte Brockenhus, † 1645,
Kancellisekretær]. 63.

1635 30. Aug. Oxoniæ.

Johannes Brockenhuus. [Johan Brockenhus, † 1673, Oberst, Ejer af Sebberkloster]. 63 b.

1635 30. Aug. Oxoniæ.

Petrus Ivari Havnia-Danus. [Peder Iversen, † 1659, Sognepræst i Egtved-Ølsted]. 184 b.

s. a.

Casp. Brochmand. [Jesper Brochmand, † 1652, Biskop over Sjællands Stift, Dr. theol.]. 69.

Summary.

Introductorily a survey is made of the study tours of the Danes from the 12th century to the beginning of the 17th century. The importance of the universities of Rostock and Wittenberg for Scandinavia after the Reformation is especially emphasized. From the middle of the 16th century a study tour to the great civilized countries, a *peregrinatio academica*, was considered one of the most important means of acquiring a more comprehensive education. While in the case of the young noblemen these tours often were of a somewhat external character, they came in the case of the university men—thanks to their greater qualifications—to mean an actual transmission of European intellectual life into Denmark.

Whereas in the case of a number of the leading personalities in the 17th century the importance of such tours has already been treated in detail, it would be desirable, if when trying to give a picture of the Danes' foreign travel, the researcher would also include accounts of the profits brought home from their stays abroad by the minor minds of the time. As a contribution of that kind the present writer presents an autobiography by JENS POULSEN WINDING, M. A., Senior Master in Odense (d. 1655), kept in Karen Brahe's Library in Odense (No. A I, 17), in which a detailed description is given of Winding's journey to a number of the well-known seats of learning in Europe during the years 1628—35. As supplementary and corrective material especially Jens Winding's *Philotheca* (now in the Kall Manuscript Collection No. 681, 8°, in the Royal Library, Copenhagen) has been used.

Jens Poulsen Winding, who was descended from a patrician family from Kolding, was born on August 1, 1609, as the son of the highly deserving principal and chaplain at Herlufsholm

School, POUL JENSEN KOLDING (d. 1640), known as well as an esteemed philological author. After seven years' schooling at Herlufsholm under five headmasters Jens Winding in 1626 was sent up to the University of Copenhagen and—as it seems—introduced to the leading circles through the Rector of the University, the impressive Bishop of Zealand, HANS POULSEN RESEN, the faithful benefactor of his family. As early as 1628 he began to contemplate his *peregrinatio academica* and in the spring went to Holland accompanied by a tutor and a friend, the later, as a theologian and politician, so famous Archbishop HANS SVANE.

A planned visit to Leiden for some unknown reason had to be abandoned, and instead the young men settled at the University of Franeker in West Friesland. This university perhaps did not belong to the most famous of Europe, but it was considered an excellent place of study for undergraduates in their first years. Furthermore it was easy to reach the town by sea, for which reason many Danes, especially from Ribe, went there. Besides, the university at that time possessed two prominent names, SIXTINUS AMAMA, the orientalist (d. 1629), and GEORG PASOR, the Greek philologist (d. 1637). Winding got into close contact with both of them. He seems especially to have benefited by Amama's teaching, as his interests first of all concentrated on the study of the oriental languages, which he may already have studied in Copenhagen under the eminent Hebrew scholar NIELS PEDERSEN (AUBLESIIUS), who later characterized himself as his intimate friend.

In the spring of 1630 Winding was recalled by his father. Indeed, he returned to Copenhagen, where he was received with open arms by his patron, Professor JESPER BROCHMAND, later Bishop of Zealand, who offered him permission to defend a thesis for the master's degree. He did not, however, feel mature enough for that, but instead was allowed to compete for the royal travelling scholarship, founded in 1569, which it was customary to allocate to the most promising junior university men. Having twice defended a thesis under the chairmanship of Jesper Brochmand, he had the scholarship allocated to him.

On August 29, 1630, Winding again went abroad, first visiting Lübeck, where he saw the Superintendent of the town, NICOLAUS HUNNIUS, and on September 12, 1630, arrived at Wittenberg,

where he remained for about one year. He closely attached himself to the strictly orthodox and eagerly polemical theologian JOHANNES HÜLSEMANN, in whose house his friend Hans Svane was staying, but also got into touch with a number of university teachers from the other faculties. Under MARTINUS TROST he studied Hebrew and Syriac together with a young orientalist from Danzig, JOHANNES FABRICIUS.

Minor trips to neighbouring towns interrupted the regular studies at Wittenberg. Thus in March 1631 he visited Leipzig and saw the Superintendent, Dr. POLYCARP LYSER (II), and in July of the same year he was at Zerbst, the Gymnasium illustre of which attracted many strangers. He visited the headmaster of the school, the very fertile author MARCUS WENDELINUS. — The troubles of the Thirty Years' War, e. g. plague-like diseases, in September 1631 drove Winding away from Wittenberg, and in October he was again at Herlufsholm.

He did not, however, intend to settle at home. He constantly had an intense longing for going to England, which was still visited by comparatively few Danish students, and to the great sorrow of his parents and without their approval he soon left home again. A recently found, peculiar document by his hand presumably dates from this time in his life. The strict confessionalism of the time had made it a duty for theologians who wanted to study abroad, to stay only at decidedly Lutheran universities, but when Winding wanted to set out in the autumn of 1631, the unrest of the Thirty Years' War prevented him from visiting such universities. He then succeeded in obtaining permission to go to Holland and England, but only after giving a written undertaking in which he promised to conduct himself in such a way that his faith did not suffer; furthermore, after his return to give an account of his general views with special regard to the most disputed articles of faith, and finally, when the peace had been made, to go to Lutheran academies and continue his studies there.

Prepared like this Winding could on November 10, 1631, at Elsinore go on board an English ship, which was to take him to the England for which he had so long been yearning. It was, however, the most unfavourable season in which to start such a voyage. In a very dramatic description Winding relates how it

soon was blowing up for a gale, and before long every hope of rescue seemed excluded. The ship was stranded—probably on one of the Jutland sand bars—and only as if by a miracle the crew were thrown ashore at Bovbjerg. In an exhausted state Winding was sent the long way back to his home, where his parents forgot their anger at their son's rash departure at seeing him walking straight in.

After four months' stay at Herlufsholm Winding in the spring of 1632 went to the fairly remote Königsberg, the university of which was held in high esteem because of its strict Lutheran character. Winding there established particularly close relations with the principal light of the university, the Polish-born COELESTIN MYSLENTA, a theologian of an extraordinarily polemical stamp, but also a great linguist. He had especially gone in for Arabic, and young Winding now got an opportunity to penetrate more deeply into this language together with his friend from Wittenberg, JOHANNES FABRICIUS, whom he met there again and who later highly lauded his diligence as a student.

After six months prospects opened up for the young man who was so keen on travelling, to travel further about, as through Myslenta he was recommended to the Chancellor of the Elector of Brandenburg, GEORG VON SAUCKEN. The latter invited him to accompany him on a journey to Poland, where the Chancellor in Warsaw according to an old custom, on behalf of the Elector, received the investiture of East Prussia from the Polish King Wladislaus IV. The Chancellor wanted Winding to accompany him back to East Prussia, but the latter wanted to go farther away, preliminarily to Cracow. As his travelling companion he got an interesting personality, JOHANNES ABRAHAM POEMER, descended from a patrician family in Nuremberg, a talented man with an open mind, who died a privy councillor at Sulzbach after being converted to Catholicism.

Both of the young men were keen on travelling. They decided to visit Russia and, indeed, crossed the Russian frontier, but as they were received inhospitably, they soon withdrew and went to the enterprising commercial town Lublin. There Winding obviously was highly impressed by the fact that this town was teeming with the most learned Jews. From there the friends went towards Hungary, but when they had in time picked up informa-

tion that a gang of wicked people lay in wait for them in order to kill them, they returned to Poland.

Obviously they then travelled about here and there, visiting a number of towns and castles; but especially they felt comfortable at Cracow, where the Polish noblemen were very obliging to them. On their return journey they had the strange experience of visiting the small town of Rakau, the headquarters of the Socinians, which probably few Danes had ever visited. Prominent representatives of the Socinian society received them with great courtesy, and in Danzig they also later made the acquaintance of a well-known Socinian, MARTINUS RUARUS. In the spring of 1633 Winding was again in Königsberg—alone, as Poemer, his fidus Achates, had had to take leave of him at Danzig.

Winding stayed in Königsberg until September 1633 and continued studying the oriental languages until he was recalled by Bishop Hans Poulsen Resen, who wanted to entrust him with a post at a school. After his return to Copenhagen the young man must, however, have succeeded in softening the heart of even such an imposing personality as the elder Resen, for the appointment to a post at a school came to nothing, and after some weeks Winding again set off, this time for West Friesland in order to reach England from there.

At Franeker Winding renewed the contact with his old teacher GEORG PASOR, but as the stormy autumn made the passage to England impossible, he settled at the University of Groningen (in October 1633). There it was of no small importance for him that he was closely attached to a son of Georg Pasor, MATTHIAS PASOR, a former Professor of Oriental Languages in Oxford. On more than one occasion Pasor acted as his friend and benefactor.

His acquaintance with this man made Winding enter upon a literary career, as he in 1633 at Groningen for use at the public defence of a thesis published his first work, the *Disputatio Politico-Philologica de Judæis*. Unfortunately this work seems to have been lost. As early as 1685 it was searched for in vain by the great book-collector Peder Resen, and it has never been found since then, either. The contents of the disputation must have been of rather a sensational character as Winding himself tells that the sheets were torn from the printing-press with such eagerness that

he could hardly himself be permitted to keep copies to be used as presents for his friends.

However, Winding got afraid that by publishing this work he should perhaps have given offence to his old teacher Georg Pasor, and so he made up his mind to defend a thesis under the chairmanship of the latter at Franeker. The defence took place on January 18, 1634, on the basis of the thesis *Qvaestiones ex Linguâ Ebræâ, Syriacâ, Arabicâ & Græcâ Depromptæ, ad Scripturam intelligendam pertinentes*, the only work now known from Winding's hand. The small work shows an author who with diligence had studied Greek, Hebrew, Arabic, and Syriac, and who was well up in the approach to the scientific problems of the time. A characteristic feature in Winding as an old pupil of Sixtinus Amama is his tendency towards considering the interpretations of the rabbinical theologians, which are fairly often mentioned with appreciation. The thesis has attached to it a laudatory poem by Georg Pasor, who praises the young writer for his wide knowledge of languages.

Winding's *Philotheca* shows that during his second stay in Holland he established contact with a number of learned men, older and younger. Whereas his closest associates at Groningen preferably seem to have been undergraduates from various regions in Germany, he also seems to have made the acquaintance of some eminent Netherlanders. Among these, mention may be made of the later so famous classical philologist JOHANNES FREDERICUS GRONOVIVS, the poet CASPAR BARLÆVS, Professor in Amsterdam, and at Leiden JACOB GOLIUS, perhaps the most outstanding student of oriental languages of his century.

In August 1634 Winding left Holland in order to reach the goal he had looked forward to for so many years, England. It seemed, however, that for some time he should not fare better than he did on his first unsuccessful voyage to England in 1631. The sea proved to be in its most inclement mood, and he was faced with certain death, when at last they succeeded in steering the ravaged ship into the Thames estuary, from where Winding and a Danish friend without difficulty reached London. From there it was only a short distance to Oxford, where he settled until September 1635.

In several respects the stay in Oxford probably denotes the high-water mark of Winding's study tours. He was very comfortable in this place, where he might have wished to stay until his dying day. He obviously earned his living by teaching Hebrew, improved his knowledge by studies in the excellent Bodleian Library, and made many friends among English as well as foreign fellow students. Among his acquaintances from this time especially the learned librarian JOHANNES VERNULIUS (JEAN VERNEUIL) should be mentioned.

However, in Denmark they got impatient; they wanted the young man, who had then for so many years been travelling at the public expense, to come back and turn his knowledge to account in his native country. In the spring of 1635 letters arrived from home in which he was urgently requested to return home. He had to obey and went to London to obtain a passage to Denmark. Unfavourable winds for eight weeks prevented his departure, and so he made up his mind to return to Oxford, where he stayed until the late summer of 1635. He was even planning a journey to France and Italy. More letters from home, however, at last made him depart. In the beginning of September he left England and on the 16th of September saw his native country again (at Elsinore). It may be supposed that his disinclination to return home was connected with an affair of the heart. An album leaf (see pp. 29—30) is suggestive.

In Copenhagen Winding was received with great coolness by his old patrons Hans Poulsen Resen and Jesper Brochmand, who reproached him for having been disobedient to the divine vocation to be active in his native country which through their letters had gone out to him. Before the King's Chancellor, CHRISTIAN FRIIS of Kragerup, he had to give an account of his travels, and in him met with great humanity. A short trip to Malmø in order to be present at a wedding, however, made Resen's, Brochmand's and the Chancellor's anger flare up. During a conversation with the Chancellor, the latter took vehement offence when Winding—as the cosmopolitan into which he had obviously developed—invoked Cicero's famous words: "patriam esse ubicunque bene est". The Chancellor then severely took him to task and ordered him on a special summons to appear for a test of his learning. The outcome

of the test was the best one conceivable, and before long the young man was sent to Odense to take up the post which the Chancellor had held in readiness for him.

On November 11, 1635, Jens Poulsen Winding was appointed Professor of Theology (*Lector theologiæ*) at the Senior School founded in Odense in 1621, a peculiar transitional form between the grammar school and the university. In this honourable and lucrative post he spent the rest of his lifetime until his death on June 21, 1655. He married into the patriciate of the town, became a wealthy man, and led a quiet life, occupied by his official duties and by studies. In 1637 he passed his examination for the M. A. degree, but he did not publish any works after his return home.

Undoubtedly Jens Poulsen Winding was an extraordinarily well read man, who especially possessed a wide knowledge of the oriental languages, but his development seems to have been checked after his return to Denmark. The adventures of his life were over at the end of his foreign travels. Still, the account of his travels is of interest as a piece of evidence—one among many, of the craving for learning which in the 17th century drove so many Danish university men to try to acquire a training and a wider intellectual horizon in the European cultural world.

The description summarized here forms the Introduction to the edition of Winding's *Latin Vita* (pp. 37—46), to which is added a Commentary (pp. 46—55) and an Appendix (pp. 56—62) consisting of various documents, among them the formal undertaking mentioned above, p. 65, and a list of the names of the Danish students who entered their names in his *Philotheca*.

Register.

I nedenstaaende Register er optaget de i alle Dele af nærværende Skrift forekommende Sted- og Personnavne, idet dog Navne, der blot nævnes i Forbigaaende, ikke er medtaget. Stillingsbetegnelse ved Personer gælder som Regel vedkommendes Slutstilling. Ved Gengivelse af latinske Navne er den Navneform valgt, som kunde skønnes at være den almindeligst brugte, uden at streng Ensartethed i saa Henseende er tilstræbt. — Forkortelsen Pr. betyder Præst, Prof. Professor, uden Stedsangivelse, at vedkommende var ansat i København.

- Aalborg, Hans Hansen, Pr. i Vejlbj., 61.
Aasum, Odense Hrd., 33, 36, 55.
Ahlefeldt, Godskalk, (1635), 61.
Aldersey, William, Fellow i Brasenose College i Oxford, 44, 54.
Alting, Henrik, Prof. i Groningen, 22-3, 26.
Amama, Sixtinus, Prof. i Franeker, 11, 12, 13, 25, 38, 48, 64, 68.
Amsterdam, 9, 27, 38, 68.
Andersen, Frederik, Prof., 16.
Aslaksen, Cort, Prof., 4.
Aurilesius, Niels Pedersen, Prof., 7, 25, 61, 64.
Bagger, Poul, Pr. i Kølstrup, 60.
Balslev, Peder Rasmussen, Stiftsskriver i Odense, 35.
Bang, Thomas, Prof., 48, 49.
Barlæus, Caspar, Prof. i Amsterdam, 27, 68.
Bartfeld (Barthus), 20, 42, 51.
Bartholin, Caspar, Prof., 4.
Bartholin, Thomas, Prof., 4.
Baumgart, Valentin, Mag. i Kønigsberg, 21.
Bergius, Johannes, Hofpr. i Kønigsberg, 21.
Bircherod, Jacob, Landsdommer i Odense, 35-6.
Bovbjerg, Ferring S., 18, 40, 50, 66.
Brahe, Karen, Bogsamlerske, 5, 46-7, 63.
Brahe, Tycho, Astronom, 7, 12, 15, 49.
Briell (paa Voorne), 27, 43, 53.
Brochmand, Jacob, Rektor ved Herlufsholm, 37, 47.
Brochmand, Jesper, Biskop over Sjællands Stift, 4, 10, 11, 12, 13, 25, 30, 31, 38-9, 44-5, 49, 62, 64, 69.
Brockenhuus, Johan, til Sebberkloster, Oberst, 62.
Brockenhuus, Otte, Kancellisekretær, 61.
Bruun, Karen Hansdatter, g. m. Jens Poulsen Winding, 35-6.
Charron, Pierre, fransk Digter, 51.
Christensen, Lauge, (1596), Student, 16.
Chronich, Niels Svendsen, Separatist, 53.
Cnapius, Gregorius, Prof. i Krakau, 42, 52.

- Coccejus, Johannes, Prof. i Franeker, 11.
- Corbet, Mag. i Oxford, 44, 54.
- Crellius, Johannes, Prof. i Rakau, 20, 42, 52.
- Curike (Kuerike), Reinhold, Secretarius i Danzig, 22, 43, 53.
- Danzig, 21, 42, 52, 67.
- Dresselberg, Mette, 47.
- Dresselberg, Vilhelm, til Vindingegaard, 47.
- Duraus, Johannes, skotsk Teolog, 51.
- Egtved, Jerlev Hrd., 18, 61.
- Egtved, Peder Sørensen, Rektor (Hører) i Kolding, 9, 13, 38, 48.
- Fabricius, Henrik, Student, 61.
- Fabricius, Jacob, Livlæge, Dr. med., 61.
- Fabricius, Johannes, Prof. i Danzig, 15, 19, 27, 42, 58–9, 65, 66.
- Fincke, Thomas, Prof., 4.
- Fischenhausen, 52.
- Franckenberg(er), Reinhold, Prof. i Wittenberg, 14, 39, 50.
- Franeker, 10–13, 22, 24, 26, 38, 43, 48–9, 52–3, 59, 64, 67.
- Friedrich, Salomon, svensk Kapteinløjtnant, 52.
- Friis, Christian († 1639), Kansler, 13, 15, 17, 26, 28, 30–1, 32, 34, 44, 45, 46, 54, (55), (56), 57–8, 69–70.
- Georg Wilhelm, Kurfyrste af Brandenburg, (41), 50–1.
- Gerson, Bartholomæus Jørgensen, Pr. i Slots-Bjergby, 53, 61.
- Gjelstrup, Peder, Prof., 6, 38, 48.
- Golius, Jacob, Prof. i Leiden, 27, 68.
- Gomarus, Franciscus, Prof. i Groningen, 22.
- Groningen, 22–7, 43, 53, 67–8.
- Gronovius, Johannes Fredericus, Prof. i Leiden, 27, 68.
- Hansen, Henrik, Provst, Pr. i Skamby, 33.
- Hansen, Knud, Slotspr. ved Antvorskov, 12–13.
- Hasebard, Wichmand, Biskop i Viborg, 6, 13–14, 37, 47, 53, 60.
- Heinsius, Frederik, Bogtrykker i Franeker, 24.
- Helsingør, 17, 30, 39–40, 44, 65, 69.
- Herlufsholm, 5, 6, 10, 13, 14, 16, (18), 28, 37, 39, (40), 44, 47, 52, 54, 60, 61, 63–4, 65, 66.
- Hindsholm, Laurids Jacobsen, Biskop i Odense, 34.
- Holbek, Christopher Christensen, Rektor ved Herlufsholm, 37, 47, 53.
- Hunnius, Nicolaus, Superintendent i Lübeck, 14, 64.
- Husius, Vitikindus, 29.
- Hüls (Hulsius), Christopher Achatius, Dr. jur., Advokat i Nürnberg, 22, 43, 53.
- Hülsemann (Hulsemannus), Johann, Prof. i Wittenberg, 14, 15, 39, 50, 65.
- Iversen, Peder, Pr. i Egtved, 22, 26, 27, 43, 53, 53–4, 62.
- Jensen, Poul, Raadmand i Kolding, 37, 47.
- Kinardus, se Rachtamowicz.
- Klyne, Hans Jensen, Kapellan ved Herlufsholm, 60.
- Knudsen, Jacob, Prof., 39, 49.
- Kolding, 5, 18, 37, 61.
- Kolding, Poul Jensen, Forstander og Pr. ved Herlufsholm, 5, 6, 7, 8–9, (10), (13), (16), (28), (29), (30), 31, (35), 37, (38), (39), (40), (44), (45), 47, 53, 57–8, 60, 63–4.
- Krakau, 20, 41, 42, 51, 66, 67.
- Kuerike, se Curike.
- København, 6–7, 13, 16, 30, 37–8, 38–9, 44–5, 59, 60, 61, 64, 69.
- Königsberg, 18–19, 21–22, 40–1, 42, (52), 53, 58–9, 61, 66–7.
- Landscron (i Galicien), 20, 42, 51–2.

- Langemach, Otto, Student, 21, 22, 42.
- Langeweid, Torchillus, (1631), 60.
- Lauridsen, Hans, Lector i Roskilde, 61.
- Leiden, 9–10, 27, 38, 48, 49, 64, 68.
- Leipzig, 15, 65.
- Liem, Peder Lasson, Pr. i Vejrum, 61.
- London, 27, 28, 29, 44, 61, 68, 69.
- Lublin, 20, 41, 66.
- Luja, Laurids, Prof. i Odense, 36, 46, 47.
- Lund, Christen Hansen, Prof. i Odense, 46, 55.
- Lübeck, 14, 39, 64.
- Lyser, Polycarp (II), Superintendent i Leipzig, 15, 65.
- Lyser, Wilhelm, Prof. i Wittenberg, 15.
- Malmø, 30, 45, 54, 69.
- Martini, Jacob, Prof. i Wittenberg, 15.
- Matthæus, Antonius, Prof. i Groningen, 26.
- Metius, Adriaan, Prof. i Franeker, 12, 38, 49.
- Meursius, Johannes, Prof. i Sorø, 14, 60.
- Mikkelsen, Hans, Biskop i Odense, 31, 32, 33, 34, 35, 46, 55.
- Morscovius a Morscow, Petrus, polsk Pr., 20, 42, 52.
- Mule, Michael, Pr. i Vejlbjby, 21, 42, 52, 61.
- Munk, Peder Iversen, Pr. i Kbhvn., 53.
- Myslenta (Mislenta), Prof. i Kønigsberg, 18–19, 21, 41, 42, 50, 59, 66.
- Næstved, Hans Poulsen, Pr. i Helsted, 50.
- Odense, 31–36, 46, 55, 59, 70.
- Oxford, 16, 27–30, 44, 54, 62, 68–9.
- Paaske, Niels, Biskop i Bergen, 12, 60.
- Paludan, Poul Poulsen, Provst, Pr. i Kolding, 40, 50, 61.
- Pasor, Georg, Prof. i Franeker, 12, 22, 23, 24, 26, 38, 43, 48–9, 53, 64, 67, 68.
- Pasor, Matthias, Prof. i Groningen, 23, 26, 43, 53, 67–8.
- Pedersdatter, Johanne, g. m. P. J. Kolding, 5, (35), 37, 47, (54).
- Pedersen, Niels, se Aurilesius.
- Pedersen, Svend, Prof. i Odense, 46, 55.
- Pelshofer, Johann Georg, Prof. i Wittenberg, 15.
- Poemer, Johannes Abraham, Gehejmerraad i Sulzbach, 20, 21, 41, 42, 51, 66, 67.
- Poulsdatter, Magdalene, g. m. Hans Rostocker, 39, 50.
- Poulsen, Iver, 7.
- Poulsen, Jens, Raadmand og Tolder i Kolding, 37, 47.
- Rachtamowicz, Jan Cynerski, Prof. i Krakau, 52.
- Rakau, 20, 42, 52, 67.
- Ravn, Hans Hansen, Pr. i Malmø, 54.
- Reinhart, Christian, Prof. i Wittenberg, 15, 39, 50.
- Resen, Hans Hansen, Biskop over Sjællands Stift, 6, 10, 37, 38, 47, 48, 53, 60.
- Resen, Hans Poulsen, Biskop over Sjællands Stift, 4, 6, 10, 22, 30, 38, 42, 44–5, 48, 59, 64, 67, 69.
- Resen, Peder, Prof., 23, 67.
- Rhodium, Ambrosius, Prof. i Wittenberg, 15.
- Rideman, Nicolaus, Pr. i Rostock, 21.
- Rosenkrantz, Holger, den Lærde, Rigsraad, 4, 32, 55.
- Roskilde, 61.
- Rostock, 3.
- Rostocker, Hans Simensen, Borger i Næstved, 50.

- Ruarus, Martinus, Rektor i Rakau, 21, 51, 67.
- Röber, Paul, Prof. i Wittenberg, 15.
- v. Saucken, Jørgen, brandenburgsk Kansler, 19–20, 41, 66.
- Schandorph, Niels Poulsen, Prof., 37, 47.
- Schlichtingius (Szhelichtink), Jonas, Pr. i Rakau, 20, 42, 52.
- Schotanus, Bernhard, Prof. i Franeker, 12, 38, 49.
- Schwarzenberg, Adam, Greve, 51.
- Sehsted, Christen Thomesen, Kansler, 15, 60.
- Severus, Sulpicius, Krønikeskriver, 33–4.
- Sigismund III, polsk Konge, 41, 50, 51.
- Skjelderup, Peder Jensen, Biskop i Trondhjem, 60.
- Sommer, Anders, Student, 60.
- Sommer, Christian, Pr. i Tyrsted, 15, 61.
- Sorø, 13–14, 28, 44, 54, 60.
- Spjellerup, Jacob Pedersen, Provst, Pr. i Hyllested, 60.
- Splet, Hans Frederiksen, Pr. i Krummerup, 61.
- Strauch, Johann, Prof. i Wittenberg, 15.
- Svane, Hans, Erkebiskop, 9, 13, 14, 16, 38, 48, 49, 50, 60, 64, 65.
- Svaning, Hans, Provst, Pr. i Besser, 48.
- Sylvester, Edward, Mag. i Oxford, 44, 54.
- Sørensen, Ancher, Provst, Pr. i Kolding, 61.
- Thorn, 21, 42.
- Thura, Laurids Pedersen, Provst, Pr. i Nykøbing F., 53.
- Trost, Martinus, Prof. i Wittenberg, 14, 15, 39, 50, 58, 65.
- Warschau, 18–19, 41, 66.
- Vedel, Søren Andersen, Pr. i Ribe, 16.
- Weidenkopf, Eberhard, Rentemeister paa Gottorp, Dr. jur., 29, 30.
- Vejle, Hans Knudsen, Biskop i Odense, 12, 13.
- Vejrum, Hjerm Hrd., 18, 61.
- Welstein (Wetstein?), Mag. i Wittenberg, 15, 39, 50.
- Wendelin, Marcus, Rektor i Zerbst, 15, 65.
- Verhel, Arnold, Prof. i Franeker, 53.
- Vernulius (Verneuil), Johannes, Bibliotekar i Oxford, 28, 69.
- Vestervig, Refs Hrd., 18, 40.
- Vinding (Winding), Erasmus, Prof., 6, 7.
- Winding, Peder Hansen, til Lammehave, Lic. jur., 35, 46.
- Winding, Peder Poulsen, Læge, 6, 7, 22, 26, 43, 52–3.
- Winding, Samuel Rasmussen, Pr. i Fräninge, 45, 54.
- Vindinge (Fuirendal), Ø. Flakkebjerg Hrd., 6, 37, 47.
- Winsemius, Pierius, Historiograf, i Franeker, 26.
- Wissenbach, Johann Jacob, Prof. i Franeker, 27.
- Wittenberg, 3, 7, 14–16, 39, 50, 58, 60, 61, 64–5.
- Wladislaus IV, polsk Konge, 18–19, 41, 50, 66.
- Worm, Ole, Prof., 16.
- Zerbst, 15, 61, 65.
- Øreløse, se Aurilesius.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Historisk-filologiske Meddelelser

(Hist. Filol. Medd. Dan. Vid. Selsk.)

Bind 34 (kr. 62.00)

kr. ø.

1. TOGEBY, KNUD: Mode, aspect et temps en espagnol. 1953 12.00
2. JØRGENSEN, PETER: Zum Schleswiger Niederdeutsch. Kritik und Forschung. 1954..... 15.00
3. JACOBSEN, ERIC: Die Methamorphosen der Liebe und Friedrich Spees »Trutznachtigall«. Studien zum Fortleben der Antike I. 1954 25.00
4. IVERSEN, ERIK: Some Ancient Egyptian Paints and Pigments. A Lexicographical Study. 1955..... 7.00
5. RUBOW, PAUL V.: Shakespeares Ungdomsstykker. 1955 3.00

Bind 35 (kr. 80.00)

1. BRØNDUM-NIELSEN, JOHS.: Et gammeldansk Digt om Christi Opstandelse, efter Fragment Stockh. *A 115 (ca. 1325). 1955 20.00
2. BECH, GUNNAR: Studien über das deutsche verbum infinitum. 1. band. 1955 20.00
3. BIRKET-SMITH, KAJ: An Ethnological Sketch of Rennell Island. A Polynesian Outlier in Melanesia. 1956 40.00

Bind 36 (kr. 81.00)

1. TAULI, VALTER: Phonological Tendencies in Estonian. 1956... 40.00
2. SIIGER, HALFDAN: From the Third Danish Expedition to Central Asia. Ethnological Field-Research in Chitral, Sikkim, and Assam. Preliminary Report. 1956 10.00
3. WESTRUP, C. W.: Some Notes on the Roman Slave in Early Times. A Comparative Sociological Study. 1956 4.00
4. NEUGEBAUER, O.: An Astronomical Almanac for the Year 348/9. (P. Heid. Inv. No. 34). 1956 5.00
5. HJELMSLEV, LOUIS: Sur l'indépendance de l'épithète. 1956..... 2.00
6. BECH, GUNNAR: Studien über das deutsche verbum infinitum. 2. band. 1957..... 20.00

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
Historisk-filosofiske Meddelelser
(Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selskab.)

Bind 37

kr. ø.

(*uafsluttet/in preparation*)

1. RUBOW, PAUL V.: Trolde kan tæmmes (The Taming of a Shrew).
1957	6.00
2. KORNERUP, BJØRN: Lector Theologiæ Jens Poulsen Windings
Vita. Et Bidrag til Belysning af de lærde Udenlandsrejser i
det 17. Aarhundrede. With and English Summary. 1957	10.00

From Vol. 37, No. 1, 1957 the designation *Historisk-filologiske Meddelelser* is changed into *Historisk-filosofiske Meddelelser*. The numbering of the volumes will continue regardless of the change of name. The publications will besides the subjects treated up till now, include papers on Philosophy, Archaeology, and Art History.

The series *Filosofiske Meddelelser* is discontinued by Vol. 2, No. 6, 1956.

The *Arkæologisk-kunsthistoriske Meddelelser* will be discontinued when the current Vol. 4 can be completed. Of Vol. 4 the only part issued so far is No. 1, 1953.

The *Arkæologisk-kunsthistoriske Skrifter* will be discontinued after the publication of Vol. 2, No. 2, which is expected to be finished in 1957.

On direct application to the agent of the Academy: EJNAR MUNKS-GAARD, Publishers, 6 Nørregade, København K, a subscription may be taken out to the series of *Historisk-filosofiske Meddelelser* (comprising automatically *Historisk-filosofiske Skrifter* in 4to).